

Pravilnik o uslovima koje moraju da ispunjavaju vozila u saobraćaju na putevima u pogledu dimenzija, ukupne mase, osovinskog opterećenja, zaštite okoline, uređaja i opreme

Pravilnik je objavljen u "Službenom listu CG", br. 40/2010 od 22.7.2010. godine.

I OPŠTE ODREDBE

Član 1

Ovim pravilnikom propisuju se uslovi koje moraju da ispunjavaju vozila u saobraćaju na putevima u pogledu dimenzija, ukupne mase, osovinskog opterećenja, zaštite okoline i osnovni uslovi koje moraju da ispunjavaju uređaji i oprema na vozilima u saobraćaju na putevima i koji na vozilima moraju biti ugrađeni i izvedeni tako da vozila mogu bezbjedno učestvovati u saobraćaju na putevima, kao i drugi tehnički uslovi kojima moraju odgovarati pojedini uređaji na vozilima koji su od značaja za bezbjednost saobraćaja.

Ovaj pravilnik se ne odnosi na:

- 1) vozila čija najveća konstruktivna brzina ne prelazi 6 km/h;
- 2) vozila koja se koriste za takmičenja na putevima i van njih;
- 3) vozila sa posebnom dozvolom za ispitivanje na putu;
- 4) platforme za prevoz vangabaritnog tereta;
- 5) vojna i policijska vozila ukoliko su to vozila usko specijalizovane namjene.

Član 2

- (1) Dimenzije vozila i skupa vozila, u smislu ovog pravilnika, su dužina, širina, visina kao i dimenzije vozila koje su od posebnog značaja za bezbjednost saobraćaja na putevima.
- (2) Masa vozila, u smislu ovog pravilnika, je najveća dozvoljena masa, sopstvena masa vozila, nosivost vozila i masa kojom vozilo pritiska na podlogu (osovinska opterećenja).

Član 3

(1) Pod uređajima na motornim i priključnim vozilima u saobraćaju na putevima, u smislu ovog pravilnika, podrazumijevaju se:

- 1) uređaji za upravljanje;
- 2) uređaji za zaustavljanje;
- 3) uređaji za osvijetljavanje puta, označavanje vozila i za davanje svjetlosnih znakova;
- 4) uređaji koji omogućavaju normalnu vidljivost;
- 5) uređaji za davanje zvučnih znakova;
- 6) uređaji za kretanje vozila unazad;
- 7) uređaji za kontrolu i davanje znakova;
- 8) uređaji za odvođenje i ispuštanje izduvnih gasova;
- 9) uređaji za spajanje vučnog i priključnog vozila;

10) ostali uređaji od posebnog značaja za bezbjednost saobraćaja (karoserija/kabina za vozača i prostor za putnike, pneumatici, blatobrani, branici, štitnici od podlijetanja sa zadnje strane vozila, štitnici od podlijetanja sa bočnih strana vozila, priključci za sigurnosne pojaseve, priključci za vuču, uređaji za obezbjeđenje vozila od neovlašćene upotrebe, uređaji za odmrzavanje i odmagljivanje, nasloni za glavu).

(2) Pod opremom vozila u saobraćaju na putevima, u smislu ovog pravilnika, podrazumjevaju se:

- 1) rezervni točak;
- 2) aparat za gašenje požara;
- 3) znak za obilježavanje vozila zaustavljenog na kolovozu puta;
- 4) oprema za pružanje prve pomoći (kutija prve pomoći);
- 5) klinasti podmetači;
- 6) čekić za razbijanje stakla;
- 7) rezervne sijalice i osigurači;
- 8) prsluk za vozača sa svjetlosno reflektujućim osobinama;
- 9) sigurnosni pojasevi;
- 10) uže ili poluga za vuču;
- 11) zimska oprema;
- 12) oznaka za obilježavanje sporih vozila;
- 13) oznaka za obilježavanje dugih vozila;
- 14) zaštitna kaciga.

II KLASIFIKACIJA VOZILA

Član 4

(1) Vozila u saobraćaju na putevima dijele se na sljedeće kategorije:

Oznaka kategorije	Opis kategorije
L	MOPEDI, MOTOCIKLI, TRICIKLI I ČETVEROCIKLI
L ₁ - MOPEĐ	Vozilo na motorni pogon sa dva točka čija maksimalna konstruktivna brzina, bez obzira na način prenosa, ne prelazi 45 km/h, pri čemu radna zapremina, kada vozilo ima motor sa unutrašnjim sagorijevanjem ne prelazi 50 cm ³ ili čija najveća stalna nominalna snaga ne prelazi 4 kW za elektromotore.
L ₂ - LAKI TRICIKL	Vozilo na motorni pogon sa tri točka sa bilo kakvim rasporedom točkova čija maksimalna konstruktivna brzina, bez obzira na način prenosa, ne prelazi 45 km/h, pri čemu radna zapremina, kada vozilo ima motor sa unutrašnjim sagorijevanjem ne prelazi 50 cm ³ ili čija najveća stalna nominalna snaga ne prelazi 4 kW za elektromotore.
L ₃ - MOTOCIKL	Vozilo na motorni pogon sa dva točka čija maksimalna konstruktivna brzina bez obzira na način prenosa prelazi 45 km/h ili sa motorom čija zapremina cilindara u slučaju da se radi o motoru sa unutrašnjim sagorijevanjem prelazi 50 cm ³
L ₄ - MOTOCIKL SA BOČNOM PRIKOLICOM	Vozilo na motorni pogon sa tri točka asimetrično raspoređena u odnosu na uzdužnu srednju ravan čija maksimalna konstruktivna brzina bez obzira na način prenosa prelazi 45 km/h ili radna zapremina u slučaju da se radi o motoru sa unutrašnjim sagorijevanjem prelazi 50 cm ³
L ₅ - TEŠKI TRICIKL	Vozila na motorni pogon na tri točka simetrično raspoređena u odnosu na uzdužnu srednju ravan sa motorom čija maksimalna konstruktivna brzina bez obzira na način prenosa prelazi 45 km/h ili ako radna zapremina u slučaju da se radi o motoru sa unutrašnjim sagorijevanjem prelazi 50 cm ³
L ₆ - LAKI ČETVOROCIKLI	Vozilo na motorni pogon sa četiri točka čija masa praznog vozila nije veća od 350 kg što ne uključuje masu baterija ako je reč o električnim vozilima, čija najveća konstruktivna brzina ne prelazi 45 km/h, a koji imaju motor: - čija radna zapremina za motore sa unutrašnjim sagorijevanjem (SUS motori) sa pogonom na benzin ne prelazi 50 cm ³ . - čija najveća neto snaga ne prelazi 4 kW za SUS motore sa drugom vrstom pogonskog goriva - čija najveća stalna nominalna snaga ne prelazi 4 kW za elektromotore.
L ₇ - TEŠKI ČETVOROCIKL	Vozilo na motorni pogon sa četiri točka koji ne odgovaraju uslovima iz kategorije L ₆ , čija masa praznog vozila nije veća od 400 kg, odnosno 550 kg za vozila za prevoz tereta, što ne uključuje masu baterija ako je riječ o električnim vozilima, i čija najveća neto snaga motora ne prelazi 15 kW.
M	VOZILA ZA PREVOZ PUTNIKA Vozila na motorni pogon koja imaju najmanje četiri točka, dizajnirana i konstruisana za prevoz putnika.
M ₁ - PUTNIČKO VOZILO	Vozila kategorije M koja imaju najviše 8 sjedišta ne računajući sjedište za vozača.
M ₂ - MALI AUTOBUS	Vozila kategorije M koja imaju više od osam sjedišta ne računajući sjedište vozača, i imaju najveću dozvoljenu masu koja ne prelazi 5 t.
M ₃ - VELIKI AUTOBUS	Vozila kategorije M koja imaju više od osam sjedišta ne računajući sjedište vozača, i imaju najveću dozvoljenu masu koja prelazi 5 t.
N	VOZILA ZA PREVOZ TERETA Vozila na motorni pogon sa najmanje četiri točka, koja su konstruisana i namijenjena za prevoz tereta.
N ₁ - LAKO TERETNO VOZILO	Vozila kategorije N čija najveća dozvoljena masa ne prelazi 3,5 t.
N ₂ - SREDNJE TERETNO VOZILO	Vozila kategorije N koja imaju najveću dozvoljenu masu koja prelazi 3,5 t ali ne prelazi 12 t.
N ₃ - TEŠKO TERETNO VOZILO	Vozila kategorije N koja imaju najveću dozvoljenu masu koja prelazi 12 t.
O	PRIKLJUČNA VOZILA Prikolice uključujući i poluprikolice
O ₁ - LAKA PRIKOLICA	Priključna vozila čija najveća dozvoljena masa ne prelazi 0,75 t.
O ₂ - MALO PRIKLJUČNO VOZILO	Priključna vozila čije statičko vertikalno opterećenje prenjeto na horizontalnu ravan preko svojih osovin, kada je povezana na vučno vozilo i opterećeno do deklarisanosti, prelazi 0,75 t, ali ne prelazi 3,5 t.
O ₃ - SREDNJE PRIKLJUČNO VOZILO	Priključna vozila čije statičko vertikalno opterećenje prenjeto na horizontalnu ravan preko svojih osovin, kada je povezana na vučno vozilo i opterećeno do deklarisanosti, prelazi 3,5 t ali ne prelazi 10 t.
O ₄ - VELIKO PRIKLJUČNO VOZILO	Priključna vozila čije statičko vertikalno opterećenje prenjeto na horizontalnu ravan preko svojih osovin, kada je povezana na vučno vozilo i opterećeno do deklarisanosti, prelazi 10 t.
T	TRAKTORI Vozila na motorni pogon konstruisana da vuku, potiskuju ili nose traktorske priključke, odnosno da služe za pogon takvih priključaka ili za vuču priključnih vozila
G	TERENSKA VOZILA Terenska vozila su vozila kategorija M i N koja su osposobljena za kretanje van puta i zadovoljavaju zahtjeve odgovarajućeg pravilnika.

(2) Vozila M₂ i M₃ kategorije dijele se na sljedeće klase:

I KLASA	GRADSKI AUTOBUS Autobus ili trolejbus koji uz mjesta za sjedenje, pored prostora za stajanje između sjedišta, ima i poseban prostor za stajanje putnika, kao i opremu za olakšano ulazanje i izlazanje putnika pri čestim zaustavljanjima i njihovo pomjeranje unutar vozila, čiji je ukupni kapacitet veći od 23 mjesta uključujući i mjesto vozača.
II KLASA	PRIGRADSKI AUTOBUS Autobus koji pored mjesta za sjedenje ima mjesta za stajanje isključivo na prolazu između sjedišta i čiji je ukupni kapacitet veći od 23 mjesta uključujući i mjesto vozača.
III KLASA	MEĐUGRADSKI AUTOBUS Autobus koji ima isključivo mjesta za sjedenje i čiji je ukupni kapacitet veći od 23 mjesta uključujući i mjesto vozača.
A KLASA	GRADSKI I PRIGRADSKI AUTOBUS Vozila konstruisana da voze putnike koji stoje i čiji je ukupni kapacitet manji od 23 mjesta uključujući i mjesto vozača. Vozila iz te klase mogu da imaju sjedišta i dodatke za putnike koji stoje.
B KLASA	MEĐUGRADSKI AUTOBUS Vozila koja nijesu namijenjena za prevoz putnika koji stoje i čiji je ukupni kapacitet manji od 23 mjesta uključujući i mjesto vozača. Vozila ove klase nemaju dodatke za putnike koji stoje.

III DIMENZIJE I MASE VOZILA

Član 5

(1) Dužina motornih i priključnih vozila, uključujući izmjenjive nadgradnje za prihvat tereta kao i svih uređaja koji se pri vožnji nalaze na vozilu, ne smije prekoračiti sljedeće vrijednosti:

- 1) motorna vozila osim autobusa - 12,00 m
- 2) autobus sa dvije osovine - 13,50 m
- 3) autobus sa najmanje tri osovine - 15,00 m
- 4) zglobni autobus - 18,75 m
- 5) vozila kategorije O - 12,00 m (dužina prikolice je mjerena od vučnog oka rude do kraja vozila, a dužina poluprikolice je mjerena od ose vučnog sedla do kraja prikolice).

(2) Dužina skupa vozila, uključujući izmjenjive nadgradnje za prihvat tereta kao i svih uređaja koji se pri vožnji nalaze na vozilu ne smije prekoračiti sljedeće vrijednosti:

- 1) tegljač sa poluprikolicom - 16,50 m, pri čemu djelimične dužine ne smiju prekoračiti sljedeće vrijednosti:
  - a) rastojanje između vertikalne ose sedla tegljača i zadnjeg dijela vozila može biti najviše 12,00 m;
  - b) radijus prednjeg prepusta može biti najviše 2,04 m.
- 2) vučno vozilo sa prikolicom - 18,75 m, pri čemu djelimične dužine ne smiju prekoračiti sljedeće vrijednosti:
  - a) razmak između prednje najisturenije spoljne tačke tovarnog prostora iza kabine motornog vozila i zadnje najisturenije tačke tovarnog prostora prikolice skupa vozila, uz oduzimanje razmaka između zadnje najisturenije spoljne tačke tovarnog prostora motornog vozila i prednje najisturenije spoljne tačke prikolice skupa vozila može biti najviše 15,65 m;
  - b) razmak između prednje najisturenije spoljne tačke tovarnog prostora iza kabine motornog vozila i zadnje najisturenije spoljne tačke tovarnog prostora prikolice skupa vozila može biti najviše 16,40 m.
- 3) autobus sa prikolicom - 18,75 m
- 4) skup vozila namijenjen za prevoz kontejnera ili vozila, - 21,00 m

(3) Dužina ili djelimična dužina pojedinačnog vozila ili skupa vozila, sa izuzetkom vozila i skupa vozila navedenih u stavu 5 ovog člana, je dužina u koju se ubrajaju svi elementi koji se izvlače, preklapaju, rasklapaju ili na neki drugi način pričvršćuju za vozilo, naprijed ili nazad (do maksimalno mogućeg položaja), a koji služe za pridržavanje tereta, kao i oprema i uređaji koji se za vrijeme vožnje nalaze na vozilu. Pri tome se kod skupova vozila njihova dužina mjeri kada središnje uzdužne ose motornog vozila i priključnog vozila zajedno čine pravu liniju.

(4) Pri mjerenju dužina ili djelimičnih dužina ne uzimaju se u obzir:

- 1) brisači i elementi za pranje;
- 2) prednje i zadnje registarske tablice;
- 3) pričvršćenja i zaštitni elementi za carinske plombe;
- 4) pristroji za osiguravanje cerade i njeni zaštitni elementi;
- 5) svjetlosno tehnički elementi;
- 6) ogledala i drugi sistemi za indirektno omogućavanje vidljivosti;
- 7) vodovi za usisavanje vazduha;
- 8) uzdužni graničnici za izmjenjive nadgradnje;
- 9) stepenice i ručke;
- 10) hidraulične podizne rampe ili uređaji iste namjene u položaju za vožnju;
- 11) uređaji za spajanje priključnog vozila kod motornih vozila;
- 12) kod vozila, izuzev vučnog vozila, sporedni agregati koji se nalaze ispred tovarnog prostora;
- 13) kod električnih vozila elementi u obliku poluga i sl. koji služe za preusmjerenje električne energije prema vozilu;
- 14) spoljni zaštitnici od sunca.

(5) Odredbe iz stava 4 ovog člana važe samo kada elementi iz istog stava ne produžavaju tovarni prostor. Uređaji ili elementi kod skupa vozila koji se postavljaju na zadnji dio priključnog vozila ili na prednji dio motornog vozila se, za razliku od prethodnih slučajeva, uračunavaju u ukupnu dužinu skupa vozila.

(6) Motorna vozila i skupovi vozila, uključujući izmjenjive nadgradnje za prihvat tereta kao i svih uređaja koji se pri vožnji nalaze na vozilu, moraju biti tako konstruisani i izvedeni da prilikom vožnje u krug, opisuju kružnicu spoljašnjeg radijusa 12,50 m, a unutrašnjeg 5,30 m.

Član 6

(1) Širina motornih i priključnih vozila, uključujući izmjenjive nadgradnje za prihvat tereta kao i svih uređaja koji se pri vožnji nalaze na vozilu, izuzev uređaja za čišćenje snijega i vozila namijenjenih za zimsko održavanje puteva, mogu imati sljedeće maksimalne vrijednosti:

1) sva vozila - 2,55 m

2) vozila kategorije N i O sa stalnim ili izmjenjivim klimatizovanim nadgradnjama, koje su namijenjene i opremljene za prevoz tereta u određenim temperaturnim uslovima, čiji su bočni zidovi uključujući i toplotnu izolaciju minimalne debljine 45 mm - 2,60 m

3) radne mašine - 3,00 m

(2) Mjerenje širine se izvodi sa zatvorenim vratima i prozorima i točkovima okrenutim u uzdužnom pravcu vozila. Pri mjerenju širine ne uzimaju se u obzir:

1) pričvršćenja i zaštitni elementi za carinske plombe;

2) pomoćni elementi za osiguravanje cerade i njeni zaštitni elementi;

3) uređaji za označavanje vozila i za davanje svjetlosnih znakova;

4) ogledala i drugi sistemi za indirektno ostvarivanje vidljivosti;

5) stepenice koje se mogu izvlačiti ili preklopiti namještene u položaj pri vožnji;

6) hidraulične podizne rampe ili uređaji iste namjene u položaju za vožnju, ukoliko nijesu više od 10 mm bočno istureni u odnosu na vozilo, te da su prednje odnosno zadnje ivice ovih uređaja zaobljene sa minimalnim radijusom od 5 mm;

7) pokazivači defekta pneumatika;

8) pokazivači pritiska u pneumaticima;

9) deformisanje pneumatika u zoni nalijeganja.

Član 7

(1) Visina motornih i priključnih vozila, uključujući izmjenjive nadgradnje za prihvat tereta kao i svih uređaja koji se pri vožnji nalaze na vozilu, može imati maksimalnu vrijednost 4 m.

(2) Pri mjerenju visine vozila ne uzimaju se u obzir:

1) savitljive antene;

2) kod električnih vozila elementi u obliku poluga i sl. koji služe za preusmjeravanje električne energije prema vozilu, u podignutom položaju;

(3) Kod vozila koja imaju mogućnost mijenjanja visine putem sistema koji se nalazi na osovina vozila (npr. vazdušni sistem oslanjanja i sl.) njihov uticaj na promjenu visine vozila treba uzeti u obzir.

Član 8

Odredbe čl. 5, 6 i 7 ovog pravilnika ne primjenjuju se na vozila kategorije L, a čije dimenzije mogu imati sljedeće maksimalne vrijednosti:

1) širina

a) L1 - 1,00 m

b) L2, L3, L4, L5, L6 i L7 - 2,00 m

2) visina - 2,50 m

3) dužina - 4,00 m.

Član 9

Za vrijednosti navedene u čl. 5, 6, 7 i 8 ovog pravilnika, nema tolerantnih vrijednosti.

Član 10

(1) Prepust na motornim i priključnim vozilima može iznositi najviše 50% razmaka između osovina.

(2) Izuzetno od stava 1 ovog člana, na dvoosovinskim motornim vozilima sa kabinom iznad motora i na autobusima, prepust može iznositi najviše 60% razmaka između osovina, a na autobusima sa motorom između prednje i zadnje osovine najviše 63% razmaka između osovina.

(3) Odredbe iz st. 1 i 2 ovog člana ne primjenjuju se na vozila sa ugrađenim uređajima koji nijesu stalna nadgradnja, a služe za obavljanje određenih radnji.

(4) Za poluprikolice, umjesto razmaka između osovina, uzima se rastojanje između vertikalne ose obrtnog postolja i simetrale osovine, odnosno zadnje osovine poluprikolice.

Član 11

(1) Najveća dozvoljena masa odnosno ukupna masa motornih vozila, priključnog vozila ili skupa vozila, osovinsko opterećenje vozila u stanju mirovanja na horizontalnoj podlozi, ne smiju prelaziti sljedeće vrijednosti:

1.	NAJVEĆE DOZVOLJENE MASE ILI UKUPNE MASE MOTORNIH VOZILA ILI SKUPA VOZILA		
1.1	Vozila koja su dio skupa vozila:		
	1.1.1	Jednoosovinska prikolica	10 t
	1.1.2	Dvoosovinska prikolica	18 t
	1.1.3	Troosovinska prikolica	24 t
1.2	Skup vozila		
	1.2.1	Skup vozila sa 5 ili 6 osovina:	
		a) dvoosovinsko motorno vozilo sa troosovinskom prikolicom	40 t
		b) troosovinsko motorno vozilo sa dvo ili troosovinskom prikolicom	40 t
	1.2.2	Tegljač sa poluprikolicom sa ukupno 5 ili 6 osovina:	
		a) dvoosovinski tegljač sa troosovinskom poluprikolicom	40 t
		b) troosovinski tegljač sa dvo ili troosovinskom poluprikolicom	40 t

	c) troosovinski tegljač sa dvo ili troosovinskom poluprikolicom kada prevozi 40-stopni ISO kontejner kao kombinovanu prevoznju operaciju (jedinicu)	44 t
1.2.3	Skup vozila sa četiri osovine koji se sastoji od dvoosovinskog motornog vozila i dvoosovinske prikolice	36 t
1.2.4	Tegljač sa poluprikolicom sa ukupno 4 osovine, pri čemu su i vučno vozilo i poluprikolica dvoosovinski, a za slučaj da je razmak između osovina poluprikolice:	
	a) od 1,3 m do 1,8 m	36 t
	b) veći od 1,8 m	36 t*
** Odnosno 38 t kada je najveća dozvoljena masa tegljača 18 t i najveće dozvoljeno opterećenje dvostruke osovine poluprikolice 20 t pri čemu je pogonska osovina opremljena duplim pneumaticima i vazdušnim ogibljem		
1.2.5	Skup vozila sa tri osovine	28 t
1.3	<i>Motorna vozila:</i>	
1.3.1	Dvoosovinsko motorno vozilo	18 t
1.3.2	Troosovinsko motorno vozilo	25 t*
* odnosno 26 tona ako je pogonska osovina opremljena duplim pneumaticima i vazdušnim ogibljem ili ogibljem koje se priznaje kao ekvivalentno unutar EU.		
1.3.3	Četveroosovinsko motorno vozilo	31 t**
** odnosno 32 t za četveroosovinsko motorno vozilo sa dvije upravljačke osovine pri čemu maksimalno osovinsko opterećenje bilo koje osovine ne prelazi 9,5 t		
1.4	Troosovinski zglobni autobus	28 t
1.5	Laki tricikl	0,57 t
1.6	Teški tricikl	1,3 t
1.7	Teški tricikl za prevoz tereta	2,5 t
1.8	Laki četvorocikl	0,55 t
1.9	Teški četvorocikl za prevoz putnika	0,60 t
1.10	Teški četvorocikl za prevoz tereta	1,55 t
2.	OSOVINSKO OPTEREĆENJE VOZILA ODNOSNO SKUPA VOZILA U STANJU MIROVANJA NA HORIZONTALNOJ PODLOZI NE SMIJE PRELAZITI SLJEDEĆE VRIJEDNOSTI:	
2.1	<i>Jednostruka osovina (svaka osovina koja je od susjedne osovine udaljena 1,8 m ili više ($d^* \geq 1,8$ m)),</i>	
	a) jednostruka gonjena osovina	10 t
	b) jednostruka pogonska osovina	11,5 t
2.2	<i>Dvostruke osovine prikolica i poluprikolica (dvije osovine ako im je međusobni razmak manji od 1,8 m ($d < 1,8$ m))</i>	
	Zbir opterećenja osovine dvostruke osovine ne smije preći, ako je razmak (d) između osovina:	
	a) manji od 1,0 m ($d < 1,0$ m)	11 t
	b) od 1,0 m do manje od 1,3 m ($1,0 \text{ m} \leq d < 1,3 \text{ m}$)	16 t
	c) od 1,3 m do manje od 1,8 m ($1,3 \text{ m} \leq d < 1,8 \text{ m}$)	18 t
2.3	<i>Trostruke osovine prikolica i poluprikolica (tri osovine ako je razmak susjednih osovina manji od 1,8 m ($d < 1,8$ m))</i>	
	Zbir opterećenja trostruke osovine ne smije preći, ako je razmak (d) između susjednih osovina:	
	a) do 1,3 m ($d \leq 1,3$ m)	21 t
	b) veći od 1,3 m do 1,4 m ($1,3 \text{ m} < d \leq 1,4 \text{ m}$)	24 t
	c) veći od 1,4 m do 1,8 m ($1,4 \text{ m} < d < 1,8 \text{ m}$)	27 t
2.4	<i>Višestruke osovine prikolica i poluprikolica (četiri i više osovina ako je razmak susjednih osovina manji od 1,8 m ($d < 1,8$ m))</i>	
	Osovinsko opterećenje svake pojedine osovine kod višestrukih osovina ne smije preći, ako je razmak (d) između osovina:	
	a) manji od 1,0 m ($d < 1,0$ m) 6 t	
	b) od 1,0 m do 1,3 m ($1,0 \text{ m} \leq d < 1,3 \text{ m}$) 7 t	
	c) od 1,3 m do 1,4 m ($1,3 \text{ m} \leq d < 1,4 \text{ m}$) 8 t	
	d) od 1,4 m do 1,8 m ($1,4 \text{ m} \leq d < 1,8 \text{ m}$) 9 t	
2.5	<i>Dvostruke osovine motornih vozila pri čemu osovinsko opterećenje pojedinačne osovine ne smije preći 10 t</i>	
	Zbir opterećenja osovine po dvostrukoj osovine ne smije preći, ako je razmak (d) između osovina:	
	a) manji od 1,0 m ($d < 1,0$ m)	11,5 t
	b) od 1,0 m do manje od 1,3 m ($1,0 \text{ m} \leq d < 1,3 \text{ m}$)	16 t
	c) od 1,3 m do manje od 1,8 m ($1,3 \text{ m} \leq d < 1,8 \text{ m}$)	18 t**
* Oznaka "d" označava međusobni razmak dvije ili više osovina		
** Odnosno 19 t ako je pogonska osovina opremljena dvostrukim pneumaticima i vazdušnim ogibljem ili ogibljem koje se priznaje kao ekvivalentno unutar EU ili gde maksimalno osovinsko opterećenje ne prelazi 9,5 t		

(2) Na putevima i mostovima čija je nosivost manja od navedenih vrijednosti propisuju se posebna ograničenja što se označava odgovarajućim saobraćajnim znakovima.

Član 12

(1) Na pogonske točkove vozila L, M i N kategorije, ako je vozilo opterećeno i u stanju mirovanja na horizontalnoj podlozi, mora djelovati najmanje jedna četvrtina ukupne mase vozila odnosno skupa vozila.

(2) Na točkove upravljačke osovine vozila kategorije L, M i N, ako je vozilo opterećeno i u stanju mirovanja na horizontalnoj podlozi, mora djelovati najmanje jedna petina ukupne mase vozila.

Član 13

Rastojanje između središta zadnje osovine motornog vozila i središta prve osovine prikolice mora iznositi najmanje 3,0 m, a kod skupa vozila tegljač-poluprikolica i kod skupa vozila namijenjenih za poljoprivredu i šumarstvo koji se sastoje iz vučnog vozila i prikolice sa nadgradnjom za obavljanje određenog rada, najmanje 2,5 m.

Član 14

Odnos bruto snage motora izražene u kilovatima i najveće dozvoljene mase vozila odnosno skupa vozila izražene u tonama, mora biti 5 kW/t osim tegljača kod kojeg mora biti veća od 2,2 kW/t.

IV UREĐAJI NA MOTORNIM I PRIKLJUČNIM VOZILIMA

Uređaji za upravljanje vozilom

Član 15

(1) Uređaj za upravljanje vozilom mora biti pouzdan i izveden tako da vozač može lako, brzo i na bezbjedan način mijenjati pravac kretanja vozila. U slučaju potrebe neophodno je uređaj opremiti sa pomoćnim sistemom koji olakšava upravljanje vozilom. Pomoćni sistem mora konstruktivno biti izveden tako, da njegov eventualni kvar ne utiče na upravljanje vozilom.

(2) Uređaj za upravljanje vozilom iz stava 1 ovog člana, osim radnih mašina, mora biti takav da se prednji točkovi vozila koji se nalaze u položaju zaokretanja, pri kretanju vozila po horizontalnoj ravnoj podlozi, nakon oslobađanja točka upravljača, sami vraćaju u položaj za pravolinijsko kretanje.

(3) Slobodan hod točka upravljača na vozilu ne smije biti veći od 30°.

Uređaji za zaustavljanje vozila

Član 16

(1) Uređaji za zaustavljanje (u daljem tekstu: kočioni sistemi) na motornim i priključnim vozilima moraju biti ugrađeni i izvedeni tako da vozač može vozilo na bezbjedan, brz i efikasan način zaustaviti, bez obzira na stepen opterećenja vozila i nagib puta po kom se vozilo kreće, kao i osigurati vozilo u nepokretnom položaju na putu sa uzdužnim nagibom.

(2) Pod kočionim sistemom iz stava 1 ovog člana podrazumijevaju se:

- 1) radna kočnica;
- 2) pomoćna kočnica;
- 3) parkirna kočnica.

(3) Radna kočnica mora biti takva da omogući vozaču da vozilo zaustavi na bezbjedan, brz i efikasan način, bez obzira na brzinu kretanja vozila, opterećenje vozila i nagib puta. Radna kočnica treba da omogući regulisanje intenziteta kočenja sa vozačkog mjesta, a da pri tom vozač ne ispušta upravljač iz ruku, i radna kočnica treba da djeluje podjednako na točkove koji se nalaze na istoj osovini.

(4) Pomoćna kočnica mora biti takva da omogući vozaču da vozilo uspori, odnosno zaustavi na odgovarajućem odstojanju, ako otkáže radna kočnica. Pomoćna kočnica mora biti postavljena tako da je vozač može lako i brzo upotrebiti sa vozačkog mjesta, pri čemu mu jedna ruka mora biti slobodna radi upravljanja vozilom.

(5) Parkirna kočnica na motornim i priključnim vozilima, osim na vozilima kategorije L1, L2, L3, L4, L6 i O1, mora biti takva da se pomoću nje parkirano vozilo može osigurati u zakočenom položaju odgovarajućim mehaničkim uređajem. Parkirna kočnica mora biti postavljena u motornom vozilu tako da je vozač može aktivirati sa vozačkog mjesta, a u priključnom vozilu, tako da je može aktivirati vozač sa vozačkog mjesta ili osoba koja je izvan vozila. Parkirna kočnica na priključnim vozilima za prevoz putnika mora biti postavljena tako da se može aktivirati iz vozila.

Član 17

(1) Radna, pomoćna i parkirna kočnica na motornom i priključnom vozilu, moraju biti ugrađene i izvedene tako da na pouzdan i bezbjedan način zaustave vozilo.

(2) Radna, pomoćna i parkirna kočnica motornih vozila, osim na vozilima kategorije L mogu biti kombinovane tako da:

- 1) postoje najmanje dvije komande nezavisno jedna od druge i da komanda radne kočnice bude nezavisna i odvojena od komande parkirne kočnice;
- 2) komanda pomoćne kočnice bude nezavisna od komande parkirne kočnice, ako je parkirna kočnica takve konstrukcije da se ne može staviti u dejstvo pri kretanju vozila.

(3) Radna kočnica motornih vozila iz stava 1 ovog člana mora djelovati na sve točkove.

(4) Radna i parkirna kočnica moraju djelovati na površinu koja je sa točkovima stalno povezana dovoljno čvrstim dijelovima.

(5) Ako otkáže kočnica na bilo kojoj osovini priključnog vozila spojenog sa motornim vozilom kao vučnim vozilom, mora biti obezbijedeno nesmetano kočenje kočnicama postavljenim u tom vučnom vozilu.

(6) Uređaji ili programi kod elektronski upravljanih kočionih sistema kojima se osigurava neprekidno podešavanje sile kočenja srazmjerno promjeni opterećenja na motornim i priključnim vozilima, osim na autobusima za gradski i prigradski saobraćaj, kao i na priključnim vozilima najveće dozvoljene mase do 1,5 t i na priključnim vozilima sa naletnom kočnicom, koja na bilo kojoj zadnjoj osovini imaju promjenu opterećenja "puno-prazno" veću od 40% od najvećeg osovinskog opterećenja, moraju biti ugrađeni i izvedeni tako da osiguravaju neprekidno podešavanje sile kočenja srazmjerno promjeni opterećenja.

(7) Na motornim i priključnim vozilima koja imaju elastično vješanje osovine pomoću opruga čiji je ugib opruga za stanje opterećenja "puno-prazno" manji od 25 mm, ne moraju biti ugrađeni uređaji kojima se osigurava neprekidno podešavanje sile kočenja srazmjerno promjeni opterećenja.

(8) Usporivač za dugotrajno usporavanje na motornim vozilima najveće dozvoljene mase preko 5 t, koja su predviđena za vuču prikolica najveće dozvoljene mase preko 7 t, odnosno poluprikolica sa sedlom čija je najveća dozvoljena masa koja otpada na osovine prelazi 7 t, kao i na motornim vozilima najveće dozvoljene mase preko 9 t, mora biti ugrađen i izveden tako da obezbjeđuje dugotrajno usporavanje vozila.

(9) Struktura prenosnog mehanizma radne kočnice na motornim vozilima najveće dozvoljene mase preko 10 t mora biti takva da se kočnice na osovina aktiviraju pomoću najmanje dva međusobno nezavisna izvora energije tako da, ukoliko otkáže kočenje na jednoj osovini, postoji mogućnost nesmetanog kočenja na drugoj osovini ili drugim osovina. Ostatak efikasnosti kočnog uređaja za radno kočenje može biti najmanje 30% od normativ propisanog za radnu kočnicu iz člana 104 ovog pravilnika.

(10) Struktura kočionog sistema za radno kočenje motornih vozila koja moraju ispunjavati uslove iz stava 9 ovog člana, a predviđena su za vuču priključnih vozila, mora biti takav da obezbijedi mogućnost rada dvovodne kočne instalacije na priključnim vozilima.

(11) Kod motornih i priključnih vozila, kao i kod skupa vozila dejstvo kočnica na pojedine osovine mora biti sinhronizovano.

(12) Sa kočionim antiblokirajućim sistemom (ABS) moraju biti opremljena sljedeća vozila:

1) autobusi čija najveća dozvoljena masa prelazi 12 t, osim autobusa za gradski saobraćaj (važi za vozila proizvedena nakon 1. januara 1994. godine);

2) teretna vozila i tegljači čija najveća dozvoljena masa prelazi 16 t, a koji su predviđeni za vuču prikolica kojima najveća dozvoljena masa prelazi 10 t ili poluprikolica kojima osovinsko opterećenje prelazi 10 t (važi za vozila proizvedena nakon 1. januara 1998. godine);

3) prikolice čija najveća dozvoljena masa prelazi 10 t i poluprikolice kojima osovinsko opterećenje prelazi 10 t (važi za vozila proizvedena nakon 1. januara 1998. godine);

4) vozila namijenjena za prevoz opasnih materija u skladu sa međunarodnim Sporazumom o prevozu opasnih materija na putevima (u daljem tekstu: ADR sporazum) i to: teretna vozila i tegljači čija najveća dozvoljena masa prelazi 16 t, kao i vučna vozila koja su predviđena za vuču priključnih vozila kod kojih zbir osovinskih opterećenja prelazi 10 t, kao i priključna vozila kod kojih zbir svih osovinskih opterećenja prelazi 10 t (važi za vozila proizvedena nakon 1. januara 1994. godine).

(13) Odredbe stava 7 ovoga člana ne primjenjuju se na vozila opremljena vazdušnim sistemom elastičnog ogibljenja.

Član 18

Kočioni sistemi na vozilima kategorije L moraju biti izvedeni i ugrađeni kao dva nezavisna kočiona sistema sa posebnim uređajima za njihovo aktiviranje na prednju i zadnju osovinu, odnosno na prednju ili samo na zadnju osovinu.

Član 19

Kočioni sistem na motociklima sa bočnom prikolicom mora biti ugrađen i izveden kao dva nezavisna kočiona sistema sa posebnim uređajima za njihovo aktiviranje na prednji i zadnji, odnosno na prednji ili samo na zadnji točak.

Bočna prikolica mora biti dodatno kočena kao dio radne kočnice ako bez nje motocikl ne zadovoljava normativ efikasnosti kočionog sistema iz člana 104 stav 2 ovog pravilnika.

Član 20

(1) Kočioni sistem na motociklima sa bočnom prikolicom čiji su točkovi simetrično raspoređeni prema uzdužnoj središnjoj ravni vozila i čija najveća dozvoljena masa ne prelazi 1,2 t mora biti ugrađen i izveden kao dva nezavisna kočiona sistema, od kojih jedan djeluje na prednji točak, odnosno na prednje točkove, a drugi na zadnji točak odnosno na zadnje točkove.

(2) Na motornom vozilu iz stava 1 ovoga člana mora biti ugrađena i izvedena i parkirna kočnica tako da se pomoću nje osigura vozilo u zakočenom položaju.

(3) Na motorna vozila iz stava 1 ovog člana čija najveća dozvoljena masa prelazi 1,2 t, primjenjuju se odredbe člana 17 st. 1 do 4 ovog pravilnika.

Član 21

(1) Kočioni sistem na priključnim vozilima čija najveća dozvoljena masa ne prelazi 0,75 t ne mora biti ugrađen i izveden tako da zadovoljava odredbe iz člana 16 stav 1 ovog pravilnika.

(2) Radna kočnica na priključnim vozilima čija najveća dozvoljena masa prelazi 0,75 t, a koja su prvi put registrovana nakon 1. januara 1972. godine, mora biti ugrađena i izvedena tako da djeluje na sve točkove prikolice, odnosno poluprikolice, a parkirna kočnica tako da djeluje na odgovarajući broj točkova da bi se ostvario propisani koeficijent kočenja.

(3) Radna kočnica priključnog vozila mora biti izvedena tako da je vozač može tokom vožnje upotrijebiti sa vozačkog mjesta pomoću komande kojom stavlja u djelovanje radnu kočnicu vučnog vozila. Na priključnom vozilu čija najveća dozvoljena masa ne prelazi 3,5 t radna kočnica može biti izvedena sa inercionom komandom.

(4) Kočioni sistem radnog kočenja na priključnom vozilu čija je najveća dozvoljena masa iznad 0,75 t mora biti ugrađen i izveden sa automatskom komandom kojom se aktivira radno kočenje priključnog vozila, ako se prekine uređaj za spajanje sa vučnim vozilom.

(5) Radna kočnica na prikolicama sa jednostrukom osovinom i na jednoosovinskoj prikolicama čija najveća dozvoljena masa ne prelazi 1,5 t i koja je sa vučnim vozilom spojena rudom, a kruti se teret oslanja istovremeno na vučno vozilo i prikolicu (stabla, cijevi, šine itd.), mora biti ugrađena i izvedena tako da osigura radno kočenje prikolice. Ako je najveća dozvoljena masa prikolice od 0,75 t do 1,5 t i ako je dva puta manja od mase vučnog vozila, ne mora imati uređaj kojim se osigurava radno kočenje.

(6) Na prikolicama bez kočnice ili sa inercionom komandom mora biti ugrađena i izvedena pomoćna unakrsna priključna veza koja će, ako se glavna veza prekine, spriječiti da ruda, odnosno prikolica skrene u stranu ili će aktivirati radnu kočnicu.

(7) Kočioni sistem na prikolicama čija najveća dozvoljena masa prelazi 7 t, odnosno na poluprikolicama sa sedlom čija je najveća dozvoljena masa koja je umanjena za masu što opterećuje sedlo veća od 7 t mora biti ugrađen i izveden kao dvovodni pneumatski prenosni mehanizam.

Uređaji za osvjtljavanje puta, označavanje vozila i za davanje svjetlosnih znakova

Član 22

(1) Pod uređajima za osvjtljavanje puta, označavanje vozila i za davanje svjetlosnih znakova na motornim i priključnim vozilima, u smislu ovog pravilnika, podrazumijevaju se:

1) uređaji za osvjtljavanje puta;

2) uređaji za označavanje vozila;

3) uređaji za davanje svjetlosnih znakova.

(2) Na vozilu ne smije biti postavljen nijedan drugi uređaj za osvjtljavanje, označavanje i davanje svjetlosnih znakova, osim onih iz stava 1 ovog člana.

(3) Za sve uređaje za osvjtljavanje puta, označavanje i davanje svjetlosnih znakova, koji su ugrađeni na motorno vozilo ili skup vozila, mora se osigurati napajanje električnom energijom koja će omogućiti nesmetan rad ovih uređaja u svim uslovima.

(4) U uređajima za osvjtljavanje puta, označavanje vozila i davanje svjetlosnih znakova smiju se upotrebljavati samo oni izvori svjetlosti koji su predviđeni konstrukcijom ovih uređaja.

Član 23

(1) Uređaji za osvjtljavanje puta i za davanje svjetlosnih znakova postavljeni na prednjoj strani motornog i priključnog vozila ne smiju davati svjetlost crvene boje vidljivu sa prednje strane vozila kao i svjetlost bijele boje od svjetala i reflektujućih materija postavljenih na zadnjoj strani vozila, odnosno vidljivih sa zadnje strane vozila.

(2) Uređaji iz člana 22 stav 1 ovog pravilnika moraju biti tako ugrađeni i izvedeni da se međusobno ne ometaju u svojoj funkciji i dejstvu više nego što je to neizbježno, iako su izvedeni u jednom dijelu/uređaju.

(3) Odredbe stava 1 ovog člana ne odnose se na svijetla za osvjtljavanje puta pri vožnji unazad, pokretno svijetlo za istraživanje (reflektor), svijetla za osvjtljavanje zadnje registarske tablice i registarsku tablicu prevučenu bijelom reflektujućom materijom, kao i na crveno treptuće svijetlo na motornim vozila koja služe kao podrška vozilima pod pratnjom.

Član 24

(1) Isti uređaji za osvjtljavanje puta i za davanje svjetlosnih znakova koji se na motorno vozilo sa tri ili više točkova postavljaju u paru, moraju biti postavljeni u istoj horizontalnoj ravni i simetrično u odnosu na uzdužnu vertikalnu ravan vozila, iste veličine i boje i istovremeno djelovati jednakim svjetlosnim intenzitetom.

(2) Uređaji za davanje svjetlosnih znakova za označavanje pravca kretanja vozila (pokazivač pravca) i parkirna svjetla ne moraju istovremeno djelovati.

(3) Uređaji iz stava 1 ovog člana, ako su kombinovano izvedeni, moraju ispunjavati uslove propisane za svaki pojedinačni uređaj.

Uređaji za osvjtljavanje puta

Član 25

(1) Pod uređajima za osvjtljavanje puta na motornim i priključnim vozilima, u smislu ovog pravilnika, podrazumijevaju se:

- 1) svjetla za osvjtljavanje puta na prednjoj strani vozila;
- 2) svjetla za maglu;
- 3) svjetla za vožnju unazad;
- 4) svjetla za osvjtljavanje mjesta na kojem se izvode radovi;
- 5) pokretno svjetlo (reflektor).

(2) svjetla za osvjtljavanje puta na prednjoj strani vozila mogu biti izvedena tako da imaju:

- a) veliko svjetlo;
- b) oboreno svjetlo;
- c) veliko i oboreno svjetlo.

Član 26

Svjetla za osvjtljavanje puta na prednjoj strani vozila moraju biti povezani tako da se ne mogu uključiti dok se ne uključe zadnja i prednja poziciona svjetla i svjetla za osvjtljavanje zadnje registarske tablice, osim kad se koriste za davanje svjetlosnih znakova.

Član 27

(1) Svjetla za osvjtljavanje puta na prednjoj strani vozila na motornim vozilima sa četiri ili više točkova i na motornim vozilima sa tri točka koja su šira od 1,3 m moraju biti izvedena kao dva ili četiri svjetla za osvjtljavanje puta na prednjoj strani vozila, od kojih dva za oboreno svjetlo. Svjetla za osvjtljavanje puta na prednjoj strani vozila na motornim vozilima sa dva točka i motornim vozilima sa tri točka koja nijesu šira od 1,3 m, kao i na invalidskim kolicima sa motorom, mogu biti ugrađena izvedena kao jedno ili dva oborena svjetla i jedno ili dva velika svjetla.

(2) Svjetla za osvjtljavanje puta na prednjoj strani vozila mogu konstruktivno biti ugrađena i izvedena tako da se prekrivaju ili uvlače, ukoliko time njihova funkcija nije narušena.

(3) Svjetlost glavnih svjetala mora biti bijele boje.

(4) Svjetla za osvjtljavanje puta na motornim vozilima koja na ravnom putu ne mogu razviti brzinu kretanja veću od 30 km/h mogu biti ugrađena i izvedena samo kao oborena svjetla.

(5) Unutrašnje ivice svjetlećih površina oborenog svjetla moraju biti jedna od druge udaljene najmanje 0,6 m, a spoljašnje ivice najviše 0,4 m od bočno najisturenije tačke vozila.

(6) Udaljenost gornje ivice svjetleće površine oborenog svjetla ne smije biti veća od 1,2 m, a udaljenost donje ivice svjetleće površine ne smije biti manja od 0,5 m od površine puta.

(7) U svjetla za osvjtljavanje puta na prednjoj strani vozila mogu biti ugrađena prednja poziciona svjetla.

(8) Kad se uključe velika svjetla za osvjtljavanje puta, automatski se mora upaliti pripadajuća kontrolna lampica na kontrolnoj tabli u vozilu.

(9) Svjetla za osvjtljavanje puta na prednjoj strani vozila moraju biti povezana tako da prelaz sa svjetlosti velikog svjetla na svjetlost oborenog svjetla i obrnuto bude istovremen i preko iste komande.

(10) Veliko svjetlo ne smije biti postavljeno bliže spoljašnjoj ivici vozila od oborenog svjetla.

(11) Svjetlosni snop oborenog svjetla mora biti u stanju da osvijetli najmanje 40 m, a najviše 80 m puta, a svjetlosni snop velikog svjetla najmanje 100 m puta ispred vozila noću, pri normalnoj vidljivosti, i to pri ravnomjerno opterećenom motornom vozilu na horizontalnoj površini. Svjetlosni snop oborenog svjetla mora biti izveden kao desni asimetrični, odnosno simetrični za kategorije L i T. Na vozilima kod kojih postoji mogućnost izbora oblika snopa prema strani na kojoj se obavlja saobraćaj obavezno se mora izabrati položaj za desnosmjerni saobraćaj.

(12) Svjetla za maglu na motornom vozilu moraju biti izvedena i podešena tako da osvijetljeni dio ravnog puta ispred vozila nije duži od 35 m. Svjetlosni snop svjetala za maglu mora biti simetričan.

(13) Oboreno svjetlo na biciklu ili mopedu mora biti izvedeno i podešeno tako da osvijetljeni dio ravnog puta nije duži od 50 m ni kraći od 10 m.

(14) Usmjerenost svjetala mjerena regloskopom ne smije odstupati od vrijednosti koje je dao proizvođač za više od 0,5%.

(15) Najmanja jačina svjetla za novo vozilo mjerena regloskopom u zoni najveće osvijetljenosti velikog svjetla mora biti za vozila kategorije L - 16 luxa, za vozila kategorija M i N sa nehalogenim sijalicama - 32 lux, za vozila kategorija M i N sa halogenim sijalicama sa dvije žarne niti najmanje - 48 lux, za vozila kategorija M i N sa halogenim sijalicama sa jednom žarnom niti najmanje - 64 lux, za vozila kategorija L, M i N sa gasnim izvorom svjetla - 70 lux nakon 4 s od uključanja ali ne više od - 180 lux, za vozila kategorije M i N pri uključenom oborenim svjetlu ne više od - 2 lux.

(16) Najmanja jačina svjetla, za vozilo u upotrebi, mjerena regloskopom u zoni najveće osvijetljenosti velikog svjetla mora biti za vozila kategorije L - 8 lux, za vozila kategorija M i N sa nehalogenim sijalicama - 16 lux, za vozila kategorija M i N sa halogenim sijalicama sa dvije žarne niti najmanje - 24 lux, za vozila kategorija M i N sa halogenim sijalicama sa jednom žarnom niti najmanje - 32 lux, za vozila kategorija L, M i N sa gasnim izvorom svjetla - 35 lux nakon 4 s od uključanja ali ne više od - 180 lux, za vozila kategorije M i N pri uključenom oborenim svjetlu ne više od -4 lux.

Član 28

(1) Svjetla za vožnju unazad su svjetla koja osvijetljavaju put iza, eventualno pored vozila, i time ostalim učesnicima u saobraćaju daju do znanja da se predmetno vozilo kreće ili počinje da kreće unazad.

(2) Motorna vozila na svom zadnjem dijelu moraju biti opremljena sa jednim ili dva svjetla za vožnju unazad bijele boje. Kod priključnih vozila dozvoljeno je jedno ili dva svjetla za vožnju unazad.

(3) Udaljenost gornje ivice svjetleće površine svjetla za vožnju unazad može iznositi najviše 1,2 m, a udaljenost donje ivice svjetleće površine za takva svjetla može iznositi

najmanje 0,25 m od površine puta.

(4) Kod vozila sa više od jednog traga točkova, sa najvećom dozvoljenom masom iznad 3,5 t dopušteno je postavljanje po jednog svjetla za vožnju unazad sa svake uzdužne strane vozila. Udaljenost gornje ivice svjetleće površine svjetla za vožnju unazad može iznositi najviše 1,2 m od površine puta. Svjetla za vožnju unazad ne smiju bočno biti istureni više od 50 mm od obrisa vozila.

(5) Svjetla za vožnju unazad smiju biti upaljena samo u slučaju kada je ručica mjenjača u položaju za hod unazad, i to samo onda kada se sistem za puštanje u rad ili gašenje motora nalazi u takvom položaju koji omogućava normalan rad motora. Ukoliko nije ispunjen jedan od prethodna dva uslova ovog stava tada se svjetla za vožnju unazad ne mogu upaliti odnosno ostati upaljena.

(6) Svjetla za vožnju unazad treba da imaju takav nagib, izuzev kada je to posebnim dozvolama predviđeno, da ne osvijetljavaju put na dužini većoj od 10 m, mjereći od izvora svjetla.

(7) Svjetla za vožnju unazad ne trebaju imati:

- 1) bicikli sa motorom i motocikli;
- 2) specijalna vozila namijenjena za obavljanje rada u poljoprivredi i šumarstvu;
- 3) radne mašine i viljuškari;
- 4) invalidska motorna kolica.

(8) Ukoliko su svjetla za vožnju unazad ugrađena na vozilo koje ih ne treba imati, shodno odredbama ovog člana, ona moraju biti u skladu sa st. 2, 3, 5 i 6 ovog člana.

Član 29

(1) Svjetla za maglu na motornim vozilima sa četiri ili više točkova i na motornim vozilima sa tri točka koja su šira od 1,3 m, mogu biti ugrađena i izvedena kao dva svjetla za maglu, a na motociklima i motociklima sa bočnom prikolicom kao jedno svjetlo za maglu tako da daju svjetlost bijele ili žute boje.

(2) Svjetla za maglu ne smiju se postavljati na većoj visini od one na kojoj su postavljena oborena svjetla.

(3) Udaljenost donje ivice svjetleće površine svjetla za maglu od površine puta ne smije biti manja od 0,25 m. Spoljna ivica svjetleće površine svjetla za maglu ne smije biti udaljena više od 0,4 m od bočno najisturenije tačke vozila.

(4) Svjetla za maglu moraju imati posebnu sklopku. Data svjetla moraju biti povezana tako da se mogu uključiti samo kad su uključena makar poziciona svjetla ili oborena svjetla.

(5) Svjetla za maglu moraju biti tako izvedena da se omogućava njihovo podešavanje. Ugradnja treba biti izvedena na odgovarajućem dijelu vozila, tako da nije moguće da se njihova podešenost promijeni ne namjerno.

(6) Svjetla za maglu trebaju biti tako podešena da je izbjegnuto zasljepljivanje ostalih učesnika u saobraćaju. Ovo će se smatrati zadovoljenim ukoliko na rastojanju od 25 m od izvora svjetlosti u ravni vertikalnoj na put, a u visini sredine svjetla za maglu, intenzitet svjetlosti svakog pojedinačnog svjetla za maglu, sa nazivnim naponom napajanja na njegovim priključcima, ne prelazi 1 lx.

Član 30

(1) Jedno ili više svjetala za osvijetljavanje mjesta na kojem se izvode radovi mogu biti ugrađena i izvedena na vozilima koji obavljaju određeni rad tako da daju svjetlost bijele boje.

(2) Svjetla za osvijetljavanje mjesta na kojem se izvode radovi ne smiju se koristiti za vrijeme vožnje.

(3) Izuzetno od stava 2 ovog člana, svjetla za osvijetljavanje mjesta na kojem se izvode radovi mogu biti upaljena na vozilima koja služe za održavanje i čišćenje ulica ili objekata koji pripadaju putu ili odvoz smeća, ukoliko je kretanje vozila sastavni dio procedure obavljanja rada.

(4) Svjetla za osvijetljavanje mjesta na kojem se izvode radovi se smiju koristi samo ako ne zasljepljuju ostale učesnike u saobraćaju.

Član 31

(1) Pokretno svjetlo (reflektor) može se postaviti samo na vozilu saobraćajne policije, vozilu namijenjenom za hitnu medicinsku pomoć, vozilu saobraćajne inspekcije, vatrogasnom vozilu, vozilu namijenjenom za održavanje puteva i instalacija, kao i na vozilu namijenjenom za pružanje pomoći na putu.

(2) Pokretno svjetlo (reflektor) mora biti ugrađeno i izvedeno tako da daje svjetlost bijele ili žute boje, kao i da se može uključiti samo ako su uključena poziciona svjetla i svjetla za osvijetljavanje registarske tablice.

Uređaji za označavanje vozila

Član 32

Pod uređajima za označavanje motornih i priključnih vozila, u smislu ovog pravilnika, podrazumijevaju se:

- 1) prednja poziciona svjetla;
- 2) zadnja poziciona svjetla;
- 3) zadnje svjetlo za maglu;
- 4) parkirna svjetla;
- 5) gabaritna svjetla;
- 6) svjetla zadnje registarske tablice;
- 7) rotaciona i trepćuća svjetla;
- 8) katadiopteri;
- 9) svjetla za označavanje vozila posebnih namijena (taksi, javni gradski prevoz, obuka vozača, vozila za održavanje puteva, vozila za pomoć na putu i sl.);

Član 33

(1) Prednja poziciona svjetla na motornom vozilu sa četiri ili više točkova i motornom vozilu sa tri točka koja su šira od 1,3 m i na priključnom vozilu širem od 1,6 m moraju biti ugrađena i izvedena kao najmanje dva prednja poziciona svjetla, a na motornom vozilu sa dva točka, osim mopeda i motornom vozilu sa tri točka koja nijesu šira od 1,3 m kao jedno ili dva prednja poziciona svjetla tako da daju svjetlost bijele boje.

(2) Ako su ugrađena dva prednja poziciona svjetla, udaljenost spoljne ivice svjetleće površine od bočno najisturenije tačke vozila ne smije biti veća od 0,4 m kod motornih vozila, odnosno 0,15 m kod priključnih vozila.

(3) Udaljenost svjetleće površine prednjeg pozicionog svjetla od površine puta ne smije biti manja od 0,35 m ni veća od 1,5 m, a za poluprikolice ne smije biti veća od 1,8 m.

Član 34

(1) Zadnja poziciona svjetla na motornom vozilu sa četiri ili više točkova, motornom vozilu sa tri točka koja su šira od 1,3 m i na priključnom vozilu moraju biti ugrađena i izvedena kao najmanje dva zadnja poziciona svjetla, a na motornom vozilu sa dva točka i motornom vozilu sa tri točka koja nisu šira od 1,3 m kao jedno ili dva zadnja poziciona svjetla tako da daju svjetlost crvene boje.

(2) Ako je ugrađeno jedno zadnje poziciono svjetlo, ono mora biti postavljeno u uzdužnoj srednjoj ravni vozila.

(3) Ako su ugrađena dva zadnja poziciona svjetla, udaljenost spoljašnje ivice svjetleće površine ne smije biti veća od 0,4 m od bočno najisturenije tačke vozila.

(4) Udaljenost svjetleće površine zadnjeg pozicionog svjetla od površine puta ne smije biti manja od 0,35 m ni veća od 1,5 m. Na specijalnim vozilima i vozilima koja obavljaju određeni rad najveća dopuštena udaljenost svjetleće površine zadnjeg pozicionog svjetla od površine puta može iznositi 2,1 m.

(5) Motorna vozila sa više tragova točkova i njihove prikolice smiju imati još dva dodatna poziciona svjetla. Zadnja i dodatna poziciona svjetla ne smiju biti spojena na isti električni osigurač.

Član 35

(1) Zadnje svjetlo za maglu predstavlja svjetlo crvene boje koje pri gustoj magli treba da omogući bolje uočavanje vozila sa zadnje strane.

(2) Zadnja svjetla za maglu na motornom vozilu na dva točka i motornom vozilu na tri točka koja nisu šira od 1,3 m mogu biti ugrađena i izvedena kao jedno zadnje svjetlo za maglu, a na motornom vozilu na četiri ili više točkova, motornom vozilu na tri točka koja su šira od 1,3 m i na priključnom vozilu, ako imaju svjetla za maglu, moraju biti ugrađena i izvedena kao dva svjetla za maglu tako da daju svjetlost crvene boje.

(3) Udaljenost svjetleće površine zadnjeg svjetla za maglu od površine puta ne smije biti manja od 0,25 m ni veća od 1 m. U svim slučajevima rastojanje između svjetleće površine zadnjeg svjetla za maglu i stop - svjetla mora iznositi minimalno 0,1 m. Ako je postavljeno samo jedno zadnje svjetlo za maglu ono se mora nalaziti, u odnosu na uzdužnu vertikalnu osu simetrije vozila, na lijevoj strani vozila.

(4) Zadnja svjetla za maglu moraju biti tako povezana da svijetle samo u slučajevima kada su upaljena oborena ili velika svjetla ili svjetla za maglu ili kombinacija ovih svjetala. Ukoliko su na vozilu ugrađena svjetla za maglu, zadnja svjetla za maglu se moraju moći ugasi nezavisno u odnosu na njih. Ako su upaljena zadnja svjetla za maglu, aktiviranje prekidača za velika ili oborena svjetla ne smije ih ugasi.

(5) Kontrola uključenosti zadnjih svjetala za maglu moraju biti obezbijedena kontrolnom lampicom žute ili zelene boje smještenom u vidnom polju vozača.

(6) U skupu vozila neophodno je da radi samo zadnje svjetlo za maglu zadnjeg priključnog vozila. Isključivanje zadnjih svjetala za maglu na vučnom vozilu ili na prvom priključnom vozilu je dopušteno samo ako je isključivanje odnosno ponovno uključivanje izvedeno automatski putem uvlačenja odnosno izvlačenja utikača za napajanje električnom energijom svjetala priključnog vozila.

Član 36

(1) Parkirna svjetla na motornim i priključnim vozilima mogu biti postavljena i izvedena na:

1) bočnoj strani vozila u obliku posebnog svjetla koja prema prednjoj strani vozila daju svjetlost bijele boje, a prema zadnjoj strani vozila svjetlost crvene boje;

2) prednjoj i zadnjoj strani vozila u obliku svjetla koja daju: prednja svjetla svjetlost bijele boje usmjerenu naprijed, a zadnja svjetla svjetlost crvene boje usmjerenu unazad, s tim da prednje svjetlo može biti ugrađeno zajedno sa prednjim pozicionim svjetlom ili glavnim svjetlom, a zadnje svjetlo zajedno sa zadnjim pozicionim svjetlom i sa stop-svjetlom ili samo sa zadnjim pozicionim svjetlom.

(2) Udaljenost svjetleće površine parkirnog svjetla od površine puta ne smije biti manja od 0,35 m ni veća od 1,9 m.

Član 37

(1) Motorna i priključna vozila koja su šira od 2,1 m moraju imati gabaritna svjetla. Gabaritna svjetla mogu biti postavljena i na vozilima širine od 1,8 do 2,1 m.

(2) Na vozilima iz stava 1 ovog člana postavljaju se dva gabaritna svjetla sa prednje strane vozila i dva gabaritna svjetla sa zadnje strane vozila.

Član 38

(1) Svjetlo zadnje registarske tablice, zavisno od propisanog tipa tablice na motornim i priključnim vozilima, mora biti ugrađeno i izvedeno tako da daje svjetlost bijele boje i da se po tablici rasprostire ujednačeno bez tamnih ili izrazito svijetlih mjesta, osim na četvorociklima.

(2) Svjetlost koja se odbija od registarske tablice ne smije blješati, a izvor svjetlosti ne smije biti direktno vidljiv učesnicima u saobraćaju koja se kreću iza vozila.

(3) Svjetlost koja osvjetljuje zadnju registarsku tablicu mora biti takva da je noću, pri dobroj vidljivosti, moguće čitati oznake i brojeve na tablici sa udaljenosti od najmanje 20 m.

(4) Svjetlo zadnje registarske tablice mora biti povezano na isti prekidač kojim se uključuju i poziciona svjetla.

Član 39

(1) Rotaciona i/ili treptuća svjetla na vozilima mogu biti izvedena tako da daju svjetlost plave, crvene ili žuto-narančaste boje i moraju biti postavljena na najviše mjesto na vozilu i biti vidljiva sa svih strana ili može biti postavljeno više rotacionih i/ili treptućih svjetala raspoređenih tako da se sa bilo koje strane vozila vidi najmanje jedno svjetlo.

(2) Plavo rotaciono i/ili treptuće svjetlo ili svjetla mogu biti postavljena na vozilima sa pravom prvenstva prolaska određenim Zakonom o bezbjednosti saobraćaja na putevima ("Službeni list RCG", br. 72/05 i 27/06), (u daljem tekstu: Zakon).

(3) Žuto-narančasto rotaciono i/ili treptuće svjetlo ili svjetla mogu biti postavljena na radnim vozilima i radnim mašinama, kao i na putničkim, kombinovanim i teretnim automobilima koje upotrebljavaju službe pomoći i informacija na putevima, službe održavanja puteva, komunalne službe, komunalne policije, službe pratnje vozila za vanredne terete, vozilima kojima se prevoze vanredni tereti, službe pratnje vozila koja prevoze opasne materije, vozilima kojima se prevoze opasne materije i vozilima na kojima se ili pomoću kojih se obavlja ispitivanje na putevima.

(4) Rotaciona i/ili treptuća svjetla na vozilima koja se na osnovu Zakona, smatraju vozilima pod pratnjom (vozilima kojima pripadnici policije obavljaju pratnju, a i vozila koja se prate) mogu biti crvene i plave boje postavljena tako da je crveno svjetlo postavljeno na desnoj strani vozila.

Član 40

(1) Katadioptri na motornim vozilima sa četiri ili više točkova i motornim vozilima sa tri točka koja su šira od 1,3 m, moraju biti ugrađeni i izvedeni kao dva zadnja katadioptera crvene boje, a na motornim vozilima sa dva točka i motornim vozilima sa tri točka koja nisu šira od 1,3 m kao jedan zadnji katadioptri crvene boje i ne smiju biti trouglastog oblika.

(2) Dva prednja bijela katadioptera na priključnom vozilu moraju biti ugrađena i izvedena tako da ne smiju biti trouglastog oblika, a dva zadnja crvena katadioptera na priključnom vozilu moraju biti ugrađena i izvedena u obliku jednakostraničnog trougla, sa vrhom okrenutim gore i stranicom veličine najmanje 0,15 m.

(3) Ako je na vozilu ugrađeno više od dva katadioptera, oni moraju biti u paru.

(4) Katadioptri mora imati svjetleću površinu najmanje 20 cm².

(5) Katadioptri na vozilu moraju biti postavljeni vertikalno na površinu puta.

(6) Udaljenost svjetleće površine katadioptera od površine puta ne smije biti veća od 0,9 m ni manja od 0,35 m, osim kod vozila sa dva ili tri točka kod kojih najmanja udaljenost od površine puta može iznositi 0,25 m.

(7) Ako je ugrađen samo jedan prednji ili samo jedan zadnji katadioptri, on mora biti postavljen u uzdužnoj srednjoj ravni vozila.

(8) Ako su ugrađena dva prednja ili dva zadnja katadioptera istog tipa, udaljenost spoljnjih ivica svjetlećih površina tih katadioptera ne smije biti veća od 0,4 m od bočno najisturenije tačke vozila, a udaljenost između unutrašnjih ivica mora iznositi najmanje 0,6 m.

(9) Zadnji katadioptri, trouglastog oblika ne smiju biti postavljeni na motornim vozilima.

(10) Motorna vozila, izuzev putničkih vozila za prevoz putnika, kao i prikolica dužine veće od 6 m moraju na bočnim stranama imati postavljene katadioptri žute boje koji nemaju trouglasti oblik. Minimalno jedan katadioptri mora biti postavljen na sredini vozila. Katadioptri postavljen najbliže prednjem dijelu vozila ne smije biti na udaljenosti većoj od 3 m od tog dijela vozila. Katadioptri postavljen najbliže zadnjem dijelu vozila ne smije biti na većoj udaljenosti od 1 m od tog dijela vozila. Udaljenost gornje ivice svjetleće površine katadioptera ne smije biti veća od 0,9 m od površine puta. Ukoliko to konstrukcija vozila ne dozvoljava, dozvoljeno je postavljanje katadioptera na veću visinu, ali ne veću od 1,5 m. Invalidska kolica sa motorom sa svake bočne strane moraju imati makar jedan katadioptri žute boje koji je postavljen na visini u odnosu na put ne većoj od 0,6 m, a po mogućnosti što niže. Ovi katadioptri se smiju postaviti i u žice točkova.

(11) Katadioptri iz stava 10 ovog člana, mogu biti ugrađeni tako da se mogu skidati kod:

- 1) vozila kod kojih zbog konstrukcije nije moguće njihovo trajno pričvršćivanje;
- 2) vozila namijenjenih za poljoprivredu i šumarstvo, a namijenjeni su za obradu zemlje i predstavljaju priključna vozila;
- 3) ramova vozila koji se u svrhu dovršavanja prevoze do nekog odredišta.

(12) Ukoliko su postavljeni katadioptri za bočno obilježavanje vozila, shodno odredbama ovog člana, moraju biti u skladu sa članom 10 ovog pravilnika. Dovoljno je da ta vozila imaju jedan odgovarajući katadioptri u prednjoj trećini i jedan u zadnjoj trećini dužine vozila.

(13) Reflektujuće površine bijele boje prstenastog oblika dozvoljeno je postavljati na točkovima mopeda, motocikala i invalidskih kolica sa motorom.

(14) Vozila čija dužina prelazi 6 m, izuzev vozila bez nadgradnje, vozila za obavljanje radova u poljoprivredi i šumarstvu i njihovih prikolica, radnih mašina, kao i vozila koja se s obzirom na nadgradnju i konstrukciju ne mogu uvrstiti u kategoriju teretnih vozila i vučnih vozila, moraju na svojim uzdužnim/bočnim stranama imati ugrađena i izvedena svjetla žute boje. Za druga vozila sa više tragova točkova dozvoljeno je postavljanje bočnih svjetala. Ukoliko je bočno svjetlo integrisano u jedno kućište ili kombinovano sa gabaritnim svjetlom, pozicionim svjetlom, svjetlom za maglu ili stop - svjetlom ili čini dio zajedničke svjetleće površine sa zadnjim katadioptrirom onda ono može biti i crvene boje.

(15) Odredbe stava 10 ovoga člana, primjenjuju se na vozila koja su prvi put registrovana u Crnoj Gori poslije 1. jula 1996. godine.

(16) Odredbe stava 14 ovog člana, primjenjuju se na vozila koja su prvi put registrovana u Crnoj Gori poslije 1. januara 2001. godine.

(17) Svjetla za označavanje vozila posebnih namijena mogu se upotrebljavati samo na odgovarajućim vozilima, npr. taksi vozila, vozila javnog gradskog prevoza, obuka vozača, vozila za održavanje puteva, vozila za pomoć na putevima i sl.

(18) Svjetla za označavanje vozila posebnih namijena moraju biti tako konstruisana da se prilikom upotrebe ne mogu od strane drugih učesnika u saobraćaju pogrešno protumačiti, moraju biti bezbjedno učvršćena za upotrebu u slučaju najveće konstruktivne brzine vozila i takvog oblika i sadržaja da ne ometaju druge učesnike u saobraćaju.

Uređaji za davanje svjetlosnih znakova

Član 41

Pod uređajima za davanje svjetlosnih znakova, prema ovom pravilniku, podrazumijevaju se:

- 1) stop-svjetla;
- 2) pokazivači pravca;
- 3) uređaj za istovremeno uključivanje svih pokazivača pravca.

Član 42

(1) Stop-svjetla na motornom vozilu sa četiri ili više točkova, motornom vozilu sa tri točka koja su šira od 1,3 m i na priključnom vozilu moraju biti ugrađena i izvedena kao najmanje dva stop-svjetla na zadnjoj strani vozila, a na motornom vozilu sa dva točka, motornom vozilu sa tri točka koja nijesu šira od 1,3 m kao najmanje jedno stop-svjetlo na zadnjoj strani vozila tako da daju svjetlost crvene boje.

(2) Motorna vozila kategorije M1 prvi put registrovana nakon 1. januara 2005. godine moraju imati ugrađeno treće stop - svjetlo na središnjoj uzdužnoj ravni vozila.

(3) Vozila koja na ravnom putu ne mogu razviti brzinu kretanja veću od 25 km/h ne moraju imati stop-svjetlo.

(4) Ako je na vozilu ugrađeno samo jedno ili više stop-svjetala ona moraju biti postavljena simetrično u odnosu na uzdužnu središnju vertikalnu osu vozila. Ova odredba odnosi se i na ugradnju dodatnih stop-svjetala.

(5) Ako su na vozilu, osim mopeda i motocikla ugrađena dva stop-svjetla, udaljenost između unutrašnjih ivica svjetlećih površina ne smije biti manja od 0,6 m, a udaljenost od spoljašnje ivice vozila ne može biti viša od 0,4 m.

(6) Udaljenost svjetleće površine stop-svjetla od površine puta ne smije biti manja od 0,35 m ni veća od 1,5 m. Samo u izuzetnom slučaju najveća dozvoljena udaljenost svjetleće površine stop-svjetla od površine puta može iznositi 2,1 m.

(7) Stop-svjetla mogu biti ugrađena u blizini ili zajedno sa drugim zadnjim svjetlima. Ako je to slučaj, intenzitet svjetlosti stop svjetla mora biti veći od drugih svjetala.

(8) Stop-svjetla moraju biti povezana tako da se uključuju i svjetle kontinuirano pri upotrebi radne kočnice vozila. Stop-svjetla mogu zasvijetliti i u slučaju upotrebe retardera ili nekog sličnog uređaja.

Član 43

(1) Pokazivači pravca na motornom vozilu sa tri, četiri ili više točkova i na priključnom vozilu moraju biti ugrađeni i izvedeni:

- 1) na motornom vozilu koje nije duže od 6 m;
  - a) dva prednja bočna i dva zadnja pokazivača pravca, ili
  - b) dva prednja, dva zadnja i dva bočna pokazivača pravca, ili
  - v) dva prednja i dva zadnja pokazivača pravca;
- 2) na motornom vozilu koje je duže od 6 m i na vučnom motornom vozilu:
  - a) dva prednja bočna i dva zadnja pokazivača pravca, ili
  - b) dva prednja, dva bočna i dva zadnja pokazivača pravca;

3) na priključnom vozilu dva zadnja pokazivača pravca.

(2) Pokazivači pravca na motornom vozilu sa dva točka osim mopeda moraju biti ugrađeni i izvedeni kao:

1) dva prednja i dva zadnja pokazivača pravca ili

2) dva pokazivača pravca na upravljaču, vidljiva sa prednje i zadnje strane.

(3) Svjetlost pokazivača pravca mora biti žute boje.

(4) Učestalost treptanja pokazivača pravca treba, po pravilu da iznosi 90 treptaja u minuti, pri čemu su dopuštena odstupanja tako da učestalost treptanja iznosi najmanje 60, odnosno najviše 120 treptaja u minuti (90 ± 30 treptaja u minuti).

(5) Od trenutka uključivanja pokazivača pravca svjetlost se mora upaliti najkasnije za jednu sekundu, a prvi se put ugasi najkasnije za 1,5 sekundu.

(6) Udaljenost spoljne ivice svjetleće površine pokazivača pravca od bočno najisturenije tačke vozila ne smije biti veća od 0,4 m.

(7) Na vozilima iz kategorije M1 i N1 udaljenosti donjih ivica svjetlećih površina pokazivača pravca od površine puta ne smije biti manja od 0,35 m ni veća od 1,5 m, a na ostalim vozilima ne manja od 0,5 m ni veća od 1,5 m. Samo u izuzetnom slučaju, kad ih iz konstruktivnih razloga nije moguće drukčije postaviti, najveća dozvoljena udaljenost svjetleće površine pokazivača pravca od površine puta može iznositi 2,3 m. Pokazivači pravca koji se nalaze na bočnoj strani vozila ne smiju biti udaljeni više od 1,8 m od prednje površine vozila, izuzetno 2,5 m kod vozila kod kojih se ne mogu održati minimalni uglovi vidljivosti.

(8) Uključivanje pokazivača pravca mora biti nezavisno o uključivanju bilo kojeg drugog svijetla na vozilu.

(9) Svi pokazivači pravca, postavljeni na istoj strani vozila, moraju se uključivati i isključivati istom komandom.

(10) Kontrola funkcionisanja pokazivača pravca mora biti obezbijedena optičkim i/ili zvučnim kontrolnim uređajem.

(11) Uređaj za istovremeno uključivanje svih pokazivača pravca na motornim vozilima iz stava 1 ovog člana, mora biti ugrađen i izveden tako da se može uključiti posebnim prekidačem, a kontrola funkcionisanja mora se obezbijediti kontrolnom lampicom koja je u vidnom polju vozača.

(12) Pokazivači pravca kretanja vozila ne trebaju obavljati svoju funkciju ukoliko je aktiviran uređaj za istovremeno uključivanje svih pokazivača pravca.

Uređaji koji omogućavaju normalnu vidljivost

Član 44

Pod uređajima na vozilima koji omogućavaju normalnu vidljivost u saobraćaju na putevima, u smislu ovog pravilnika, podrazumijevaju se:

1) vjetrobran i spoljna prozorska stakla kabine i karoserije;

2) uređaj za brisanje vjetrobrana (u daljem tekstu: brisač vjetrobrana);

3) uređaj za kvašenje spoljne strane vjetrobrana (u daljem tekstu: perač vjetrobrana);

4) ogledalo koje vozaču omogućava posmatranje puta i saobraćaja (u daljem tekstu: vozačko ogledalo).

Član 45

(1) Pod vjetrobranom, u smislu ovog pravilnika, podrazumijeva se staklo na prednjoj strani motornog vozila.

(2) Vjetrobran i sva stakla na motornom ili priključnom vozilu, osim prednjeg vjetrobrana na mopedu i motociklu, lakom triciklu i četvorociklu bez kabine vozača, trickilu i četvorociklu koji nemaju kabinu vozača, treba da:

1) omoguće potpunu vidljivost i preglednost bez bilo kakvih uočljivih krivljenja objekata koji se vide kroz vjetrobransko staklo, koja neće unositi zabunu u bojama koja se koriste za rad semafora (svjetlećih znakova) i ostalih znakova u saobraćaju i koja će u slučaju eventualnog loma omogućiti vidljivost puta i pružiti mogućnost bezbjednog zaustavljanja.

2) smanje mogućnost povrede vozača i putnika, kao i da budu otporni na sve atmosferske i temperaturne uslove, hemijska djelovanja, sagorijevanje i abraziju.

(3) Vjetrobran se ne smije naknadno zatamnjavati.

Član 46

Brisači vjetrobrana na motornom vozilu, osim na mopedu, lakom triciklu i četvorociklu bez kabine, motociklu, triciklu i četvorociklu bez kabine koji imaju vjetrobran, moraju biti ugrađeni i izvedeni tako da budu pouzdani i da omoguće brisanje što veće površine vjetrobrana po svim vremenskim uslovima i potrebnu vidljivost kroz vjetrobran.

Član 47

Vozila koja imaju ugrađene brisače vjetrobrana moraju imati i perače vjetrobrana.

Član 48

(1) Vozačko ogledalo na motornom vozilu mora biti ugrađeno i izvedeno kao najmanje:

1) jedno vozačko ogledalo na mopedu i motociklu;

2) dva vozačka ogledala na putničkom vozilu sa četiri ili više sjedišta, od kojih je jedno ogledalo smješteno unutar karoserije, a drugo izvan karoserije na lijevoj strani vozila;

3) dva vozačka ogledala na autobusu, putničkom automobilu koji vuče kamp prikolicu i trolejbusu sa obje spoljne strane prednjeg dijela tih vozila i jedno vozačko ogledalo unutar karoserije;

4) dva vozačka ogledala na teretnim i kombinovanim vozilima sa obje spoljne strane prednjeg dijela tih vozila.

(2) Vozačko ogledalo mora biti postavljeno tako da vozaču omogućuje posmatranje puta i saobraćaja iza vozila i kad se u vozilu nalazi najveći dozvoljeni broj osoba, odnosno kad je vozilo sa teretom. Vozačko ogledalo mora biti zglobno spojeno za ležište svog nosača tako da se može postaviti u bilo koji položaj radi posmatranja puta i saobraćaja iza vozila i da u zauzetom položaju ostane i pri normalnim potresima za vrijeme kretanja vozila. Vozačko ogledalo postavljeno unutar karoserije putničkog automobila mora se nalaziti na mjestu na kojem ga vozač sa svog sjedišta može podešavati rukom.

(3) Površina vozačkog ogledala mora imati takve optičke osobine da ne uzrokuje znatnije iskrivljenje slike i boje predmeta i da nije podložna štetnom djelovanju atmosferskih prilika.

(4) Površina vozačkog ogledala koja reflektuje sliku može biti ravna ili blago ispupčena (konveksna) ili kombinovana. Poluprečnik ispupčenosti konveksne površine vozačkog ogledala ne smije biti manji od 80 cm.

(5) Površina vozačkog ogledala mora iznositi:

1) najmanje 60 cm² za ogledalo smješteno unutar karoserije i izvan karoserije putničkih automobila

2) najmanje 150 cm² ako im je površina ispupčena odnosno, najmanje 300 cm² ako im je površina ravna; za ogledala smještena izvan karoserije ostalih motornih vozila;

3) najmanje 50 cm² za ogledala na motociklu, motociklu sa tri točka i lakom četvorciklu.

(6) Ako vozačko ogledalo koje je smješteno izvan karoserije vozila prelazi najveću dozvoljenu širinu motornog vozila (2,55 m odnosno 2,60 m), ono mora biti postavljeno na nosač sa zglobom koji omogućuje da se pritiskom na nosač ogledala ono vrati u dozvoljenu širinu vozila.

(7) Ako je na vozilu kategorije M1, obzirom na konstrukciju karoserije, ili ukupno prigušenje svjetla kroz zadnje staklo veće od 50%, neizvodljiva upotreba ogledala unutar karoserije tada takvo vozilo mora imati najmanje dva spoljna ogledala sa bočnih strana vozila.

Uređaji za davanje zvučnih znakova

Član 49

(1) Uređaj za davanje zvučnih znakova na motornom vozilu mora biti ugrađen i izveden kao najmanje jedan uređaj tako da daje jednolične zvukove nepromjenljivog intenziteta.

(2) Osim uređaja za davanje zvučnih znakova iz stava 1 ovog člana, na određena motorna vozila namijenjena službi hitne pomoći, vatrogasnoj službi, vozila policije Crne Gore, vozila oružanih snaga Crne Gore, može biti ugrađen i izveden i poseban uređaj za davanje znakova od niza naizmjenično proizvedenog zvuka od dvije različite frekvencije.

(3) Komanda uređaja za davanje zvučnih znakova mora biti postavljena tako da je pristupačna vozaču sa njegovog sjedišta.

(4) Vozila kategorija M2, M3, N2 i N3, prvi put registrovana nakon 1. januara 2010. godine, koja nemaju ugrađeno unutrašnje vozačko ogledalo ili kameru za snimanje prostora iza vozila, moraju na zadnjem dijelu vozila imati ugrađen uređaj za zvučnu signalizaciju kretanja unazad koji se automatski aktivira sa uključanjem hoda unazad.

(7) Uređaj za davanje zvučnih znakova ugrađen na motornom vozilu mora da proizvodi zvuk jačine, najmanje:

1) na motornim vozilima L i M1 kategorije - 76 dB (A);

2) na motornim vozilima N kategorije - 80 dB (A);

3) na motornim vozilima M2 i M3 kategorije - 93 dB (A).

(8) Jačina zvuka uređaja za davanje zvučnih znakova ugrađenih na motornom vozilu utvrđuje se na otvorenom i ravnom prostoru prečnika najmanje 20 m, pri čemu se mikrofona fonometra mora nalaziti na visini od 0,5 m do 1,5 m i na udaljenosti od 7 m ispred vozila, a u tom slučaju motor ne smije biti u radu.

(9) Uređaj za davanje zvučnog znaka za vožnju unazad mora biti ugrađen i izveden tako da mu jačina zvuka iza vozila ne smije iznositi manje od 70 dB (A).

(10) Uređaji za davanje zvučnih znakova, kao što su zvonice, truba ili sirena na biciklima i mopedima, moraju biti ugrađeni i izvedeni tako da im jačina zvuka ne smije iznositi manje od 70 dB (A).

(11) Uređaj za davanje zvučnih znakova na motornim vozilima ne smije proizvoditi zvuk jačine preko 104 dB (A).

Uređaji za kretanje vozila unazad

Član 50

Uređaj koji omogućava kretanje vozila unazad mora imati ugrađeno svako motorno vozilo, osim motocikla i motornog vozila sa tri točka, čija najveća dozvoljena masa prelazi 0,4 t. Uređaj mora biti ugrađen i izveden tako, da omogućava pouzdano i bezbjedno kretanje vozila unazad.

Kontrolni uređaji i uređaji za davanje znakova

Član 51

(1) Pod kontrolnim uređajima i uređajima za davanje znakova na motornim vozilima, u smislu ovog pravilnika, podrazumijevaju se:

1) na vozilu kategorije M1:

a) brzinomjer sa putomjerom i sijalicom za osvjetljavanje;

b) kontrolna plava sijalica za dugo svjetlo;

v) svjetlosni i/ili zvučni znak za kontrolu rada pokazivača pravca;

2) na vozilima kategorije M2 i M3:

a) brzinomjer sa putomjerom i sijalicom za osvjetljavanje, ako isti nijesu ugrađeni u tahograf,

b) tahograf koji osigurava upis vremena vožnje članova posade, vremena provedenog u obavljanju profesionalne aktivnosti koja ne spada u upravljanje vozilom, vremena odmora, brzine vozila i pređenog puta,

v) kontrolna plava sijalica za dugo svjetlo;

g) svjetlosni ili zvučni znak za kontrolu rada pokazivača pravca;

d) pokazivač raspoloživog pritiska pneumatskog sistema radne kočnice, ako je taj uređaj stalno pod pritiskom;

3) na vozilima kategorije M2 i M3 Klase I i Klase II:

a) svi uređaji predviđeni za autobuse iz stava 1 tačka 2 ovog člana,

b) svjetlosni znak za kontrolu zatvorenosti vrata koja nijesu u vidnom polju vozača;

v) uređaj za davanje i primanje znakova od putnika.

4) na trolejbusima za gradski saobraćaj:

a) svi uređaji predviđeni za autobuse u tački 3 ovog stava;

b) uređaj za kontrolu izolovanosti od električnog napona;

5) na vozilima kategorije N:

a) brzinomjer sa putomjerom i sijalicom za osvjetljavanje, ako isti nijesu ugrađeni u tahograf,

b) čija najveća dozvoljena masa prelazi 3,5 t (N2 i N3), tahograf koji osigurava upis vremena vožnje članova posade, vremena provedenog u obavljanju profesionalne aktivnosti koja ne spada u upravljanje vozilom, vremena odmora, brzine vozila i pređenog puta;

v) kontrolna sijalica za dugo svjetlo;

g) svjetlosni ili zvučni znak za kontrolu rada pokazivača pravca;

d) pokazivač raspoloživog pritiska pneumatskog sistema radne kočnice, ako je taj uređaj stalno pod pritiskom,

6) na specijalnim vozilima i radnim mašinama:

a) kontrolne uređaje predviđene za teretna vozila u stavu 1 tačka 5 ovog člana.

Izuzetno, uređaje ne moraju imati specijalna vozila i radne mašine kojima je najveća konstruktivna brzina manja od 40 km/h;

b) uređaj za kontrolu rada radnih sistema ugrađenih na vozilu;

v) svjetlosni ili zvučni znak za kontrolu rada pokazivača pravca.

7) na vozilima kategorije L (motociklima, lakim četvorociklima i četvorociklima):

a) brzinomjer sa putomjerom i sijalicom za osvjetljavanje;

b) kontrolna plava sijalica za dugo svijetlo, osim na motociklu i lakom četvorociklu sa motorom radne zapremine do 50 cm³;

(2) Nova vozila kategorije M2, M3, N2 i N3, koja se prvi put registruju u Crnoj Gori poslije 16. juna 2010. godine, moraju da imaju ugrađen digitalni tahograf.

(3) Izuzetno od stava 1 ovog člana pojedina vozila kategorije M2, M3, N2 i N3 izuzeta su posebnim zakonom, koji reguliše oblast tahografa, od obaveznog posjedovanja tahografa.

Član 52

(1) Na teretnim motornim vozilima kategorije N2 i N3, kao i na autobusima kategorije M2 i M3 mora postojati ograničivač brzine.

(2) Vozila kategorije M2 i M3 moraju imati podešen ograničivač brzine tako da brzina vozila ne može biti veća od 100 km/h.

(3) Vozila kategorije N2 i N3 moraju imati podešen ograničivač brzine tako da brzina vozila ne može biti veća od 90 km/h.

(4) Ograničivačem brzine moraju biti opremljena sljedeća vozila:

1) teretna motorna vozila N2 kategorije čiji motori zadovoljavaju EURO 3 ili veći ekološki standard, koji su proizvedeni nakon 1. oktobra 2001. godine. Ove odredbe primjenjuju se od 1. juna 2010. godine;

2) teretna motorna vozila N3 kategorije proizvedena nakon 1. januara 1988. godine;

3) autobusi M2 kategorije čiji motori zadovoljavaju EURO 3 ili veći ekološki standard koji su proizvedeni nakon 1. oktobra 2001. godine. Ove odredbe primjenjuju se od 1. juna 2010. godine;

4) autobusi M3 kategorije ali čija je najveća dozvoljena masa od 5 do 10 t čiji motori zadovoljavaju EURO 3 ili veći ekološki standard, koji su proizvedeni nakon 1. oktobra 2001. godine. Ove odredbe primjenjuju se od 1. juna 2010. godine;

5) autobusi M3 kategorije ali čija je najveća dozvoljena masa veća od 10 tona proizvedeni nakon 1. januara 1988. godine. Ove odredbe primjenjuju se od 1. juna 2010. godine

(5) Odredbe st. 1, 2 i 3 ovog člana ne odnose se na vozila:

1) oružanih snaga;

2) policije;

3) vatrogasaca;

4) koja su posebnim propisom oslobođena posjedovanja tahografskog uređaja;

5) koja se zbog svoje konstrukcije ne mogu kretati brže od graničnih brzina navedenih u stavu 1 ovog člana;

6) koja služe za ispitivanja na putu;

7) za komunalne usluge.

(6) Tahograf i ograničivač brzine mora da:

1) bude pregledan u ovlaštenoj radionici;

2) bude žigosan važećim žigom;

3) posjeduje važeće uvjerenje o ispravnosti;

4) bude označen odgovarajućom naljepnicom na kojoj se podaci o serijskom broju tahografa odnosno ograničivača brzine i zadnjih osam oznaka broja šasije vozila poklapaju sa stvarnim stanjem;

5) bude plombiran na svim spojnim tačkama instalacije, prenosnog sistema i predviđenih mjesta u unutrašnjosti tahografa, bez oštećenja plombi i njihovih ležišta, plombama sa žigom ovlaštene radionice;

6) da bude ispravan bez vidljivih mehaničkih oštećenja.

Uređaji za odvođenje i ispuštanje izduvnih gasova

Član 53

(1) Izlaz (izlazni otvor) izduvne cijevi uređaja za odvođenje i ispuštanje izduvnih gasova ne smije biti usmjeren u desnu bočnu stranu motornog vozila, kao ni prelaziti dozvoljene dimenzije vozila po dužini ili širini.

(2) Na izduvnoj cijevi iz stava 1 ovog člana mora se nalaziti uređaj za prigušivanje zvuka izduvnih gasova koji se ne može isključiti osim za potrebe čišćenja.

(3) Izlaz izduvne cijevi na radnim mašinama i specijalnim vozilima namijenjenim za trajnu upotrebu u naseljenim mjestima, mora biti ugrađen i izveden na najvišoj tački vozila.

Uređaji za spajanje vučnog i priključnog vozila

Član 54

(1) Uređaji za spajanje vučnog i priključnog vozila, osim kod motocikla sa bočnom prikolicom, moraju biti postavljeni u uzdužnoj simetričnoj vertikalnoj ravni vozila i izvedeni zglobno, tako da omogućavaju pokretljivost uređaja u svim smjerovima u prostoru.

(2) Osovinica uređaja za spajanje vučnog i priključnog vozila pomoću koje se spaja vozilo mora imati osigurač koji onemogućava, pri normalnoj upotrebi, razdvajanje spojenih vozila.

(3) Uređaji za spajanje vučnog i priključnog vozila moraju biti pričvršćeni za pojačani dio vučnog vozila.

(4) Vertikalna simetrala kugle uređaja za spajanje putničkog automobila i priključnog vozila najveće dozvoljene mase do 3,5 t mora biti udaljena od zadnjeg kraja vozila minimalno 70 mm. Horizontalna simetrala kugle uređaja za spajanje putničkog vozila i priključnog vozila najveće dozvoljene mase do 3,5 t ne smije biti udaljena od podloge više od 350 mm u slučaju opterećenja vozila do svoje najveće dopuštene mase.

Ostali uređaji od posebnog značaja za bezbjednost saobraćaja

Član 55

(1) Karoserija motornog i priključnog vozila mora biti ugrađena i izvedena tako da po svojoj konstrukciji, kvalitetu i vrsti materijala, kao i opremljenosti, odgovara namjeni vozila i obezbjeđuju bezbjednost vozača, putnika i tereta za vrijeme vožnje.

(2) Zadnja strana karoserije autobusa kojima se vrši prevoz putnika u gradskom i prigradskom saobraćaju, kao i trolejbusa i njihova pripadajuća oprema, moraju biti izvedene na način kako bi se spriječilo penjanje i držanje tokom vožnje.

(3) Prednja i zadnja strana autobusa u kojem se vrši organizovan prevoz djece mora biti označena posebnim znakom za obilježavanje vozila.

(4) Stepenice na vozilima kojima se vrši prevoz putnika moraju biti takve da obezbjeđuju bezbjedan ulaz i izlaz putnika.

(5) Ivice isturenih djelova i ukrasnih predmeta na prednjem dijelu vozila ne smiju biti oštre. Ako postoji ukrasna figura na gornjoj površini prednjeg dijela vozila, ona mora biti elastično pričvršćena za vozilo.

(6) Motocikl i četvorocikl mora imati ugrađene i izvedene oslonce za noge vozača sa obje strane, a motocikl sa sjedištem za putnika mora imati ugrađen držač i ugrađene oslonce za noge putnika sa obje strane motocikla.

Član 56

(1) U autobusima, trolejbusima i priključnim vozilima kojima se prevoze putnici u stojećem položaju, slobodna površina namijenjena za jedno mjesto za stajanje mora iznositi najmanje 0,15 m², a za gradske autobuse 0,125 m².

(2) Unutrašnji prostor kabine za vozača i prostor za putnike moraju biti opremljeni tako da pod normalnim uslovima u vožnji ili za vrijeme mirovanja vozila vozač, odnosno putnici u vozilu ne mogu biti povrijeđeni. Pribor, alat, uređaji i oprema moraju biti dobro pričvršćeni.

(3) Prostor za vozača i putnike u motornim i priključnim vozilima mora imati unutrašnju rasvjetu.

(4) Otvor za punjenje rezervoara gorivom ne smije se nalaziti u prostoru za vozača ili u prostoru za putnike.

Član 57

(1) Vrata na vozilima kategorije M2, M3 i O za prevoz 23 ili više putnika moraju biti ugrađena i izvedena kao najmanje dvoje vrata na desnoj strani vozila, i to:

1) kao dvoja servisnih vrata ili

2) kao jedna servisna vrata i jedna pomoćna vrata za slučaj opasnosti, na način da se onemogući njihovo nenamjerno otvaranje za vrijeme vožnje i spriječi povreda putnika kao i mogućnost eventualnog ispadanja iz vozila.

(2) Minimalni broj servisnih vrata na vozilima kategorije M2, M3 i O je:

Broj putnika	Broj servisnih vrata za putnike		
	Autobus Klase I	Autobus Klase II	Autobus Klase III
23 - 45	1	1	1
46 - 70	2	1	1
71 -100	3	2	1
> 100	4	3	1

(3) Pomoćna vrata za izlaz putnika u slučaju opasnosti na vozilima iz stava 1 ovog člana moraju biti ugrađena i izvedena na lijevoj strani vozila, na mjestu koje je putnicima pristupačno u slučaju opasnosti, s tim da njihova širina ne smije biti manja od 0,6 m, a visina manja od 1,2 m. Konstrukcija pomoćnih vrata mora biti takva da se ne mogu nenamjerno otvoriti.

(4) Na vozilima iz stava 1 ovog člana, ne moraju biti izvedena pomoćna vrata, ako sa obje bočne strane ovih vozila imaju najmanje po jedan otvor dimenzija 0,8 m × 0,6 m i ako su ti otvori prikladni za izlaz u slučaju opasnosti. Navedeni otvori moraju imati natpis da služe u slučaju opasnosti.

(5) Ako bočna vrata na motornim vozilima prilikom otvaranja izlaze izvan gabarita vozila, moraju imati bravu postavljenu prema zadnjem dijelu vozila, a šarke vrata postavljene prema prednjem dijelu vozila. U slučaju dvostrukih vrata, vrata koja se prva otvaraju moraju imati bravu postavljenu prema zadnjem dijelu vozila, a šarku vrata postavljenu prema prednjem dijelu vozila.

Član 58

(1) Brave na vratima vozila moraju biti dvostepene i ugrađene i izvedene tako da drugi stepen brave spriječava otvaranje vrata, ako vrata nijesu potpuno zatvorena. Brave moraju imati uređaj kojim se osiguravaju tako da se lako učvrste u sigurnosni položaj. Brave na vratima koja se nalaze pored vozača, kao i brave na vratima teretnih motornih vozila, ne moraju biti osigurane na ovakav način.

(2) Vrata, poklopci i druge vrste zatvarača na otvorima zatvorenih karoserija, čiji su slobodni otvori veći od minimalnih dimenzija za ulaz jedne osobe, moraju biti izvedeni tako da se mogu otvoriti i sa unutrašnje strane.

(3) Poklopci na svim spoljašnjim stranama motornih i priključnih vozila moraju biti izvedeni, odnosno obezbijedjeni tako da se ne mogu sami otvoriti za vrijeme vožnje, pa ni pri jačim potresima.

Član 59

(1) U autobusima i priključnim vozilima za prevoz putnika mora postojati uređaj za provjetranje.

(2) Prostor zatvorenih karoserija namijenjen vozaču i putnicima mora biti izgrađen tako da je obezbijedjen od ulaska i gomilanja gasova štetnih za zdravlje ljudi.

Član 60

(1) Akumulator na vozilu mora biti dobro pričvršćen u svom ležištu i mora imati odgovarajući spoljni odušak izvan prostora za vozača i putnike, osim akumulatora koji su izvedeni tako da ne isparavaju.

(2) Autobusi i trolejbusi sa više od 25 mjesta kojima se prevoze putnici moraju na glavnom kablju električne instalacije imati sklopku kojom se isključuju sva strujna kola u vozilu osim tahografa koji se mora posebnim vodovima spajati na akumulator. Ručica sklopke mora biti na dohvatu ruke vozača.

Član 61

Prednja sjedišta i nasloni tih sjedišta u putničkim vozilima koji su pokretni moraju imati osigurače za učvršćenje.

Član 62

Kabina za vozača na motornim vozilima mora zadovoljavati sljedeće uslove:

- 1) da u pogledu dimenzija, vidljivosti, stepena vibracije, izolacije od buke, grijanja, provjetravanja i završenosti mora ispunjavati uslove koji obezbjeđuju normalan rad vozaču i voznom osoblju;
- 2) sjedište vozača mora biti široko najmanje 45 cm i po svojoj konstrukciji i materijalu od kojega je izrađeno omogućavati vozaču udobno sjedenje za upravljačem;
- 3) zastakljene površine kabine vozača trebaju omogućiti potpunu vidljivost i preglednost bez bilo kakvih uočljivih krivljenja objekata koji se vide kroz vjetrobransko staklo, koja neće unositi zabunu u bojama koja se koriste za rad semafora (svjetlećih znakova) i ostalih znakova u saobraćaju i koja će u slučaju eventualnog loma omogućiti vidljivost puta i pružiti mogućnost bezbjednog zaustavljanja.
- 4) zastakljene površine treba da smanje moguće povrede vozača i putnika na što je moguće manju mjeru, kao i da budu otporne na sve atmosferske i temperaturne uslove, hemijska djelovanja, sagorijevanje i abraziju.

Član 63

- (1) Uređaji za odmrzavanje i odmagljivanje vjetrobrana i uređaji za grijanje i provjetravanje na motornom vozilu moraju biti ugrađeni i izvedeni tako da se njihovom upotrebom obezbijedi i omogući potrebna vidljivost kroz vjetrobran kao i unutrašnje grijanje i provjetravanje prostora za vozača i putnike.
- (2) Otvori za ulaz vazduha u kabinu za vozača koji su u sastavu uređaja za grijanje i provjetravanje moraju biti izvedeni tako da se onemogući zagađivanje vazduha izduvnim gasovima i prašinom koje uzrokuje samo vozilo.

Član 64

- (1) Pneumatici na vozilima moraju odgovarati dimenzijama koje je prijavio proizvođač, zavisno od najveće dozvoljene brzine kretanja vozila i najvećem dopuštenom opterećenju osovina na kojima su pneumatici postavljeni.
- (2) Pneumatici na istoj osovini vozila moraju biti jednaki po dimenzijama, nosivosti, brzinskoj karakteristici, vrsti (zimске, ljetne), konstrukciji (radijalne, dijagonalne, itd.), marki (proizvođaču) i tipu.
- (3) Dubina šare na gazećoj površini mora biti viša od fabričke dopuštene dubine označene posebnim oznakama postavljenim u šari pneumatika koje definišu istrošenost pneumatika. U slučaju da pomenute oznake ne postoje najmanja dopuštena dubina je 1,6 mm za putnička vozila, odnosno 2 mm za autobuse i teretna vozila.
- (4) Na naplatku rezervnog točka ne mora se nalaziti pneumatik iste vrste, konstrukcije, marke i tipa.
- (5) Obnovljeni (protektirani) pneumatici mogu se koristiti na vozilima pod uslovom da imaju deklaraciju proizvođača ili izvođača protektiranja.

Član 65

- (1) Blatobrani na motornim i priključnim vozilima koja mogu razviti brzinu kretanja veću od 30 km/h, osim na terenskim i teretnim vozilima koja se automatski istovaruju (samoistovarna vozila), moraju biti ugrađeni i izvedeni iznad svih točkova.
- (2) Točkovi skupa vozila na prvoj osovini priključnog vozila ne moraju sa prednje strane biti pokriveni blatobranima. Gornja četvrtina prečnika zadnjih točkova tegljača sa poluprikolicom ne mora biti pokrivena blatobranima. Blatobrani višeosovinskih vozila mogu biti zajednički za skup točkova na istoj strani vozila.
- (3) Blatobrani moraju biti postavljeni tako da pokrivaju širinu točka vozila. Blatobrani ne mogu imati oštre ivice. Položaj i veličina blatobrana moraju biti takvi da sprječavaju odbacivanje blata. Na opterećenom vozilu, osim kod mopeda, lakog motocikla, lakog tricikla i četvorocikla, motocikla, tricikla i četvorocikla blatobran mora pokrivati najmanje gornju trećinu prečnika točka sa prednje strane točka i najmanje polovinu prečnika točka sa zadnje strane točka.
- (4) Na motornim vozilima koja ostavljaju jedan trag prednji blatobran mora pokrivati točak u luku od najmanje 15° ispred vertikale povučene kroz osovinu prednjeg točka.

Član 66

- (1) Branici na putničkim automobilima i kombinovanim vozilima moraju biti ugrađeni i izvedeni na prednjoj i zadnjoj strani vozila, a na drugim motornim vozilima sa četiri ili više točkova najmanje na prednjoj strani tih vozila.
- (2) Branici ne smiju imati oštre ivice i moraju biti postavljeni tako da predstavljaju najisturenije dijelove vozila, osim ako vozilo ima ugrađenu nerastavljivu kuku za vuču priključnih vozila.
- (3) Na teretnim vučnim i priključnim vozilima, a čija najveća dopuštena masa prelazi 3,5 t mora biti ugrađen zaštitnik od podlijetanja sa zadnje strane vozila koji treba da zadovoljava sljedeće uslove:
  - 1) odstojanje od kolovoza do donje ivice zaštitnika po čitavoj dužini zaštitnika od podlijetanja ne smije biti veće od 550 mm;
  - 2) zaštitnik od podlijetanja mora biti postavljen što je moguće bliže zadnjem kraju vozila, ali ne više od 500 mm;
  - 3) širina zaštitnika od podlijetanja ne smije biti veća od širine zadnje osovine niti uža od 100 mm sa jednog i drugog kraja vozila;
  - 4) bočni krajevi zaštitnika od podlijetanja ne smiju biti savijeni prema nazad, niti smiju imati oštre ivice;
  - 5) zaštitnik od podlijetanja treba da bude tako konstruisan da ima nekoliko mjesta na kojim je pričvršćen na vozilo. Pričvršćenja zaštitnika od podlijetanja moraju biti tako izvedena da osiguraju nepromijenjen položaj zaštitnika od podlijetanja i u slučaju nenamjernog nastojanja promjene njegovog položaja.
- (4) Na teretnim vučnim i priključnim vozilima čija najveća dopuštena masa prelazi 3,5 t moraju biti ugrađeni zaštitnici od podlijetanja sa bočne strana vozila koji treba da zadovoljavaju sljedeće uslove:
  - 1) mjesto postavljanja je prazan prostor ispod tovarnog prostora na dužini između točkova pojedinih osovina, izuzev poluprikolica kod kojih se dužina određuje kao rastojanje od stopa za oslanjanje do točkova prve osovine poluprikolice;
  - 2) izrađuju se od neprekidne ravne površine iz jedne ili više horizontalnih ploča ili kombinacije ploča i površina koje treba da čine kontinuiran zaštitni subjekt;
  - 3) ne smije povećati ukupnu širinu vozila, a spoljni dio ne smije biti uvučen više od 120 mm mjereno od najšireg dijela vozila. Njegov prednji kraj može biti savijen unutra;
  - 4) spoljni dio površine mora biti gladak i što je moguće više kontinuiran postavljen od prednjeg ka zadnjem dijelu vozila;
  - 5) svi djelovi (vijci, zakovice i dr.) ne smiju preći 10 mm izvan površine zaštitnika, pri čemu se mora osigurati njihova glatkoća i zaobljenost.
- (5) Odredbe stava 4 ovog člana se ne primjenjuju na vučna vozila namijenjena za obavljanje saobraćaja u šumarstvu i poljoprivredi, tegljače i prikolice sa jednom osovinom namijenjene za prevoz dugih tereta, kao i na vozila kod kojih postavljanje zaštitnika od podlijetanja sa zadnje strane onemogućava njegovu radnu funkciju (kiperi, itd.).

Član 67

- (1) U putničkim vozilima moraju postojati sigurnosni pojasevi i njihovi priključci najmanje u prvom redu sjedišta. Bočna sjedišta u prvom redu sjedišta moraju imati sigurnosne pojaseve na tri tačke vezivanja, a srednje sjedište u prvom redu sjedišta može imati sigurnosni pojas najmanje u dvije tačke vezivanja.
- (2) Putnička i kombinovana vozila koja su prvi put registrovana u Crnoj Gori od 1. januara 1999. godine moraju imati ugrađene sigurnosne pojaseve i njihove priključke na svim sjedištima u vozilu. Sigurnosni pojasevi moraju biti u tri tačke vezivanja, dok srednje sjedište može biti opremljeno sa sigurnosnim pojansom za vezivanje u dvije tačke. Svi sigurnosni

pojasevi i njihovi priključci moraju posjedovati homologacijski dokument.

Član 68

(1) Nasloni za glavu u putničkim vozilima moraju biti ugrađeni i izvedeni na svim sjedištima koja su opremljena sigurnosnim pojasom sa vezivanjem u tri tačke.

Član 69

Priključci za vuču na vozilima na motorni pogon moraju biti ugrađeni i izvedeni sa prednje strane vozila na pristupačnom mjestu tako da omogućuje spajanje užeta ili poluge za vuču i da osiguraju bezbjedno vučenje tog vozila pomoću užeta ili poluge za vuču.

Član 70

(1) Putnička i kombinovana vozila moraju imati uređaj za osiguranje vozila od neovlaštene upotrebe ugrađen i izveden tako da spriječi okretanje točka upravljača ili pomjeranje ručice mjenjača, ili da djeluje na sistem prenosa snage i spriječi okretanje pogonskih točkova (osim kočionog sistema) ili da ima poseban sistem kojim se sprečava puštanje motora u rad.

(2) Motocikli moraju imati uređaj za osiguranje vozila od neovlašćene upotrebe.

(3) Uređaj iz stava 1 ovog člana mora biti stalno ugrađen u vozilo i izveden tako, da se ne može uključiti kad je vozilo u pokretu.

V UREĐAJI NA TRAKTORIMA I NJIHOVIM PRIKOLICAMA

Član 71

(1) Odredbe o uređajima na traktorima odnose se samo na one vrste traktora koji na ravnom putu ne mogu razviti brzinu kretanja veću od 40 km/h i koji imaju dvije osovine i točkove sa pneumaticima.

(2) Na traktore koji na ravnom putu razvijaju brzinu kretanja veću od 40 km/h primjenjuju se odredbe čl. 5 do 70 ovog pravilnika.

Član 72

(1) Radna i parkirna kočnica na traktoru moraju biti ugrađene i izvedene tako da ispunjavaju uslove iz člana 16 stav 1 ovog pravilnika.

(2) Radni kočnica na traktoru može biti ugrađena i izvedena samo na jednoj osovini pod uslovom da je sila kočenja podjednako raspoređena na oba točka te osovine.

Član 73

(1) Uređaji za osvijetljavanje puta i za davanje svjetlosnih znakova na traktorima, u smislu ovog pravilnika su:

1) svijetla za osvijetljavanje puta na prednjoj strani vozila sa oborenim svijetlom;

2) poziciona svijetla;

3) stop-svijetla;

4) katadiopteri;

5) pokazivači pravca;

6) svijetla za osvijetljavanje zadnje registarske tablice.

(2) Za oborena svijetla za osvijetljavanje puta, poziciona svijetla, stop-svijetla, katadioptere, pokazivače pravca i svijetla za osvijetljavanje zadnje registarske tablice iz stava 1 ovog člana važe uslovi propisani odredbama čl. 26, 27, 33, 34, 38, 40, 42 i 43 ovog pravilnika.

(3) Ako su na traktoru ugrađena dodatna svijetla (veliko svijetlo, prednje i zadnje svijetlo za maglu, svijetlo za vožnju unazad itd.), za njih važe uslovi predviđeni za takva svijetla iz čl. 27 do 29 ovog pravilnika.

Član 74

Na traktorima mora biti ugrađena sigurnosna kabina ili ram da štiti vozača od povrede u slučaju prevrtanja traktora.

Član 75

Uređaji za kontrolu rada pokazivača pravca na traktorima moraju biti ugrađeni i izvedeni kao svjetlosni ili kao zvučni znak za kontrolu rada pokazivača pravca ako vozač ne može direktno vidjeti najmanje po jedan pokazivač pravca sa svake strane vozila.

Član 76

Uređaj za davanje zvučnih znakova na traktoru mora biti ugrađen i izveden tako da ispunjava uslove propisane u članu 49 ovog pravilnika.

Član 77

Uređaj za odvođenje i ispuštanje izduvnih gasova na traktoru mora biti ugrađen i izveden tako da ispunjava uslove propisane u članu 53 ovog pravilnika.

Član 78

(1) Vozačko ogledalo na traktoru koji ima zatvorenu kabinu za vozača, mora biti ugrađeno i izvedeno kao najmanje jedno vozačko ogledalo postavljeno na lijevoj strani kabine.

(2) Ako na traktoru postoje vjetrobran, spoljna prozorska stakla i brisači vjetrobrana, za njih važe uslovi propisani u čl. 45 do 47 ovog pravilnika.

Član 79

Uređaj za kretanje traktora unazad na traktoru čija je masa veća od 0,35 t mora biti ugrađen i izveden tako da sa odgovarajućim stepenom prenosa omogućuje pouzdano i sigurno kretanje traktora unazad.

Član 80

(1) Radna i parkirna kočnica na traktorskim prikolicama mora djelovati na dovoljan broj točkova kako bi se osigurao minimalni kočni koeficijent i zadržalo pravolinijsko kretanje

za vrijeme kočenja.

(2) Radna kočnica priključnog vozila kojeg vuče traktor mora se aktivirati istovremeno kada i radna kočnica traktora.

(3) Prikolica iz stava 1 ovog člana može biti opremljena inercionom kočnicom ako joj najveća dozvoljena masa ne prelazi 8 t, a brzina 30 km/h i:

1) kad najveća dozvoljena brzina ne prelazi 25 km/h mogu se vučnom traktoru dodati najviše dvije prikolice;

2) kad najveća dozvoljena brzina ne prelazi 40 km/h mogu se vučnom traktoru dodati najviše dvije prikolice uz uslov da su na prikolicama zakočeni svi točkovi.

(4) Prikolica iz stava 1 ovog člana, ne mora imati radnu kočnicu uz uslov da joj najveća dozvoljena brzina ne prelazi 30 km/h, najveća dozvoljena masa ne prelazi 3,5 t i da je masa vučnog traktora dva puta veća od mase prikolice.

Član 81

Na svjetla za označavanje prikolice, stop-svjetla, pokazivače pravca, katadiopere i svjetlo za osvijetljavanje registracijske tablice na prikolici koju vuče traktor shodno se primjenjuju odredbe čl. 37, 38, 40, 42 i 43 ovog pravilnika.

VI UREĐAJI NA ZAPREŽNIM VOZILIMA

Član 82

(1) Svjetla na zaprežnom vozilu moraju biti izvedena kao najmanje jedno bijelo svjetlo postavljeno na prednjoj strani vozila tako da je svjetlost koju daje vidljiva samo za učesnike u saobraćaju koji se nalaze ispred zaprežnog vozila i kao najmanje jedno crveno svjetlo postavljeno na zadnjoj strani vozila tako da je svjetlost koju daje vidljiva samo za učesnike u saobraćaju koji se nalaze iza zaprežnog vozila.

(2) Svjetla na zaprežnom vozilu moraju biti izvedena tako da se svjetlost koju ona daju, noću pri dobroj vidljivosti, može vidjeti na udaljenosti od najmanje 150 m.

Član 83

(1) Katadioptri na zaprežnim vozilima moraju biti ugrađeni i izvedeni kao dva katadioptra crvene boje, koji nisu trouglastog oblika, simetrično postavljena na zadnjoj strani vozila, tako da su noću pri dobroj vidljivosti, vidljiva na udaljenosti od najmanje 100 m kad su osvijetljena dugim svjetlom motornog vozila.

(2) Reflektujuća površina katadioptra ne smije biti manja od 0,3 m² ni više od 1 m² udaljena od površine puta. Međusobno rastojanje reflektujućih površina katadioptra ne smije biti manje od 0,5 m². Reflektujuća površina pojedinih katadioptra mora iznositi najmanje 20 cm².

VII UREĐAJI NA BICIKLIMA, MOPEDIMA, MOTOCIKLIMA, TRICIKLIMA I ČETVOROCIKLIMA

Član 84

Na biciklima, mopedima, motociklima, triciklima i četvorociklima mora biti ugrađena i izvedena za svaki točak najmanje po jedna kočnica tako da su međusobno nezavisne, s tim što kočnica na prednjem točku mora biti ručna.

Član 85

(1) Jedno ili dva simetrično postavljena svjetla za osvijetljavanje puta na biciklima i mopedima moraju biti izvedena i pričvršćena na prednjoj strani bicikla ili mopeda čija širina ne prelazi 1,3 m.

(2) Svjetlost koju daje svjetlo iz stava 1 ovog člana mora biti bijele boje, a udaljenost svjetleće površine toga svjetla od površine puta ne smije biti veća od 1,2 m ni manja od 0,4 m kod bicikla i mopeda.

(3) Jedno ili dva simetrično postavljena, prema uzdužnoj normalnoj ravni vozila, zadnja poziciona svjetla crvene boje na biciklima i mopedima moraju biti izvedena i pričvršćena na zadnjoj strani vozila, čija širina ne prelazi 1,3 m.

(4) Udaljenost svjetleće površine svjetla iz stava 3 ovog člana, od površine puta ne smije biti manja od 0,25 m ni veća od 0,9 m.

(5) Svjetla iz stava 3 ovog člana, mogu biti izvedena zajedno sa katadioptrima.

Član 86

(1) Jedan ili dva simetrično raspoređena netrouglasta katadioptra crvene boje moraju biti ugrađena i izvedena na zadnjoj strani bicikla i mopeda, a po jedan katadioptr žute ili narandžaste boje na svakoj strani pedale (sa prednje i zadnje strane) za bicikle i mopede sa pedalama.

(2) Udaljenost reflektujuće površine crvenog katadioptra na zadnjoj strani bicikla i mopeda od površine puta ne smije biti manja od 0,25 m niti veća od 0,9 m.

(3) Reflektujuća površina crvenog katadioptra na zadnjoj strani bicikla i mopeda mora iznositi najmanje 8 cm².

(4) Na bočnim stranama prednjega i zadnjeg točka bicikla moraju biti izvedena reflektujuća tijela koja reflektuju svjetlost bijele ili žute boje.

Član 87

Na biciklu i mopedu mora postojati uređaj za davanje zvučnih znakova.

Član 88

Uređaj za davanje zvučnih znakova na biciklu, mopedu, mopedu sa tri točka i četvorociklu mora biti ugrađen i izveden tako da zadovoljava uslove propisane u članu 49 ovog pravilnika.

VII OPREMA VOZILA

Član 89

(1) Motorna i priključna vozila, osim mopeda, motocikla, motornog vozila sa tri točka, lakog četvorocikla, četvorocikla, traktora, traktorskih prikolica, prikolica sa jednom osovinom, gradskih autobusa i vozila namijenjenih za komunalne usluge (pranje i čišćenje ulica, odvoz smeća i fekalija i dr.), moraju imati rezervni točak sa pripadajućom opremom koji se po potrebi može upotrebiti.

(2) Rezervni točak ne moraju imati motorna i priključna vozila ako su pneumatici ili naplatci opremljeni nekim sigurnosnim sistemom za bezbjednu vožnju sa izduvanom pneumatikom.

(3) Rezervni točak ne moraju imati motorna i priključna vozila ukupne mase do 3,5 t ako vozilo posjeduje odgovarajuće sredstvo za privremeno osposobljavanje izduvanog

pneumatika (npr. sprej ili pjena u boci pod pritiskom, itd.).

Član 90

(1) U vozilima, osim u vozilima kategorije L, T i u vozilima kategorije M1 kojima se ne vrši javni prevoz putnika u drumskom saobraćaju, mora postojati aparat za gašenje požara, sa važećim uvjerenjem o ispravnosti i biti postavljen na vidnom mjestu tako da se u slučaju opasnosti može upotrijebiti.

(2) U vozilima kategorija M1 kojima se vrši javni prevoz putnika mora se nalaziti najmanje jedan aparat sa 1 kg suvog praha.

(3) U vozilima kategorija N1 mora se nalaziti najmanje jedan aparat sa 2 kg suvog praha.

(4) U vozilima kategorija M2, N2 najveće dozvoljene mase do 6 t mora se nalaziti najmanje jedan aparat sa 6 kg suvog praha.

(5) U vozilima kategorija M3 i N3 i N2 najveće dozvoljene mase iznad 6 t mora se nalaziti najmanje jedan aparat sa 9 kg ili dva aparata sa 6 kg suvog praha.

(6) U vozilima koja prevoze opasne materije (ADR) kategorije N1 mora se nalaziti najmanje jedan aparat sa 4 kg suvog praha.

(7) U vozilima koja prevoze opasne materije (ADR) kategorije N2 do 7,5 t najveće dozvoljene mase mora se nalaziti najmanje jedan aparat sa 8 kg suvog praha.

(8) U vozilima koja prevoze opasne materije (ADR) kategorije N3 i kategorije N2 najveće dozvoljene mase iznad 7,5 t mora se nalaziti najmanje jedan aparat sa 12 kg suvog praha ili dva aparata sa po 6 kg suvog praha

(9) U priključnim vozilima za javni prevoz putnika, mora se nalaziti najmanje jedan aparat sa 6 kg suvog praha.

Član 91

(1) U vozilima, osim u vozilima kategorije L i O, moraju postojati, na vidnom mjestu, poseban standardizovani znak za obilježavanje vozila zaustavljenog na kolovozu puta, tako da ga vozač po potrebi može koristiti.

(2) Po dva znaka iz stava 1 ovog člana moraju imati:

1) teretna motorna vozila i autobusi kada vuku priključno vozilo;

2) motorno vozilo koje se nalazi na začelju kolone ako se motorna vozila kreću u organizovanoj koloni;

3) vozila koja prevozi opasne materije.

(3) Znak iz stava 1 ovog člana ima oblik jednakostraničnog trougla sa ivicom crvene boje čija dužina iznosi 40 cm, a širina najmanje 5 cm. Ivice znaka moraju biti prevučene reflektujućom materijom ili crvenom katadiopterskom optikom širine najmanje 2 cm ili izrađeni tako da se mogu po čitavoj dužini osvijetliti sopstvenim izvorom svjetlosti. Znak mora biti izrađen od čvrstog materijala i na način koji mu omogućava da stabilno stoji u vertikalnom položaju.

Član 92

U motornim vozilima, osim u vozilima kategorije L1, L2 i L6 mora postojati jedna kutiju prve pomoći, a u vozilima kategorije M2 i M3 sa više od 22 mjesta za sjedenje moraju postojati dvije kutije prve pomoći.

Član 93

(1) U motornim i priključnim vozilima čija najveća dozvoljena masa prelazi 5 t moraju postojati dva klinasta podmetača za točkove, na vidnom mjestu, tako da ih vozač po potrebi može upotrebiti.

(2) Čekić za razbijanje stakla, na pomoćnim otvorima za izlaz putnika u autobusima i trolejbusima mora postojati u skladu sa članom 57 stav 3 ovog pravilnika, na vidnom mjestu u neposrednoj blizini otvora za izlaz u slučaju opasnosti, tako da se u slučaju opasnosti može upotrebiti.

Član 94

(1) U motornim vozilima, osim u motociklu, traktoru, autobusu u gradskom i prigradskom saobraćaju moraju postojati, na vidljivom mjestu, rezervne sijalice i osigurači najmanje za polovinu sijaličnih mjesta dvostrukih uređaja za osvjjetljavanje puta i za davanje svjetlosnih znakova i po jednu sijalicu za jednostruka sijalična mjesta kod kojih je moguće zamijeniti samo sijalicu.

(2) Vozila koja su opremljena svjetlosnim tijelima bez žarne niti (ksenon, neon, LED i sl.), ne moraju imati rezervne sijalice za ta rasvjetna tijela.

Član 95

Motorna vozila, osim vozila kategorije L, moraju imati najmanje jedan reflektujući prsluk, kojeg je vozač dužan koristiti - obući kada na putu obavlja radnje uz vozilo (mijenja točak, obavlja manje popravke na vozilu, traži pomoć zaustavljajući druga vozila i sl.).

a samom okviru ili na bilo kojem dijelu vozila koji se teško ili nikako ne može skinuti.

Član 97

Vozila namijenjena za prevoz opasnih materija moraju imati opremu u skladu sa Sporazumom o prevozu opasnih materija (ADR).

Član 98

Putnička motorna vozila moraju imati uže, sajlu ili teleskopsku krutu vezu za vuču, dok vozila namijenjena za prevoz opasnih materija moraju imati polugu za vuču.

Član 99

(1) Pod zimskom opremom motornih i priključnih vozila, podrazumijevaju se:

1) lanci za snijeg pripravnici za postavljanje na pogonske točkove i

2) pneumatici minimalne dubine šare na gaznoj površini 4 mm, s tim da pneumatici na pogonskim točkovima moraju biti zimski ili pneumatici sa oznakama MS, M+S ili M&S.

(2) Na vozilima se ne smiju postavljati pneumatici sa ekserima.

(3) Dodatno za teretna vozila i autobuse u zimsku opremu ubraja se i lopata i vreća pijeska.

Član 100

(1) Motorna i priključna vozila koja se zbog konstrukcijskih razloga, na ravnom putu ne mogu kretati brzinom većom od 30 km/h, moraju biti obilježena znakom za označavanje sporih vozila.

(2) Na vozilu mora postojati najmanje jedan znak za obilježavanje sporih vozila, postavljen na zadnjem dijelu vozila. Ako je na vozilu samo jedan znak za obilježavanje sporih vozila onda on mora biti postavljen tako da se nalazi, u odnosu na uzdužnu vertikalnu osu simetrije vozila, na lijevoj strani vozila. Znak za obilježavanje sporih vozila mora biti postavljen na visini ne manjoj od 250 mm (do donje ivice znaka) i ne višoj od 1500 mm (do gornje ivice znaka), mjereći od površine kolovoza do ivice znaka.

(3) Sva vozila iz stava 1 ovog člana, registrovana u Crnoj Gori moraju biti označena znakom za označavanje sporih vozila od 1. juna 2010. godine.

(4) Izgled, osnovne boje i dimenzije znaka kojim se obilježavaju spora vozila prikazan je u Prilogu broj 1, koji je odštampan uz ovaj pravilnik i čini njegov sastavni dio.

Član 101

(1) Teretna motorna vozila kategorije N3 osim tegljača, kao i zglobni autobusi kategorije M3 klase II i III moraju biti obilježeni oznakama za teška motorna vozila.

(2) Priključna vozila kategorije O1 i O3 čija dužina (uključujući dužinu vučne rude) prelazi 8 m i sva priključna vozila kategorije O4 moraju biti obilježena oznakama za duga vozila.

(3) Oznake za teška motorna vozila širine 140 mm moraju biti izvedene zebasto sa naizmjeničnim kosim žutim reflektujućim i crvenim fluorescentnim prugama. Nagib crvenih fluorescentnih pruga je pod uglom 45° dok je širina pruge 100 mm.

(4) Oznake za duga priključna vozila (prikolice i poluprikolice) širine 200 mm moraju biti izvedeni sa žutom reflektujućom pozadinom i crvenim fluorescentnim okvirom. Širina crvenog fluorescentnog okvira treba da bude 40 mm.

(5) Na vozilima može postojati jedna, dvije ili četiri oznake za obilježavanje dugih i teških vozila. Broj oznaka zavisi od mogućnosti montaže istih na zadnjem kraju vozila.

(6) Ukupna minimalna dužina seta oznaka za teška i duga vozila je 1300 mm, a maksimalna 2300 mm.

(7) Oznake za teška i duga vozila moraju biti postavljene na visini ne manjoj od 250 mm (do donje ivice oznake) i ne višoj od 2100 mm (do gornje ivice znaka) mjereći od površine kolovoza.

(8) Izgled, osnovne boje, dimenzije i mogući primjeri znakova prikazani su u Prilozima 2 i 3 koji su odštampani uz ovaj pravilnik i čine njegov sastavni dio.

(9) Znakovi i listice opasnosti za označavanje vozila kojima se prevoze opasne materije, identifikacioni brojevi pojedinih opasnih materija, kao i mjesto za postavljanje znakova na vozilu moraju biti izvedeni u skladu sa odredbama ADR sporazuma.

Član 102

Zaštitne kacige i njihovi viziri, koje obavezno, u skladu sa uputstvom proizvođača, na glavi nose vozači i putnici kategorije L, osim vozila vozila kategorija L5 i L7 koja su opremljena zaštitnim ramom i sigurnosnim pojasevima, moraju biti homologovani u skladu sa jednoobraznim tehničkim uslovima.

SASTAV I OBOJENOST IZDUVNIH GASOVA NA MOTORNIM VOZILIMA

Član 103

(1) Motori sa unutrašnjim sagorijevanjem na motornim vozilima, osim na motociklima, mogu da imaju sljedeće maksimalne vrijednosti pojedinih zagađujućih materija u izduvnim gasovima, i to:

1) benzinski motori bez katalizatora i λ sonde, odnosno benzinski motori s katalizatorom i bez λ sonde, koncentracija ugljen monoksida (CO), pri broju okretaja motora na praznom hodu, ne smije prelaziti:

a) 4,5% zapremine izduvnih gasova za motorna vozila registrovana prvi put prije 1.10.1986. pri temperaturi ulja u motoru od najmanje 80 °C;

b) 3,5% zapremine izduvnih gasova za motorna vozila registrovana prvi put poslije 1.10.1986. pri temperaturi ulja u motoru od najmanje 80 °C;

2) benzinski motori sa regulisanim trokomponentnim katalizatorom koncentracija ugljen monoksida (CO), nakon što je motor postigao radnu temperaturu, tj. minimalnu temperaturu ulja od najmanje 80 °C pri broju obrtaja motora na praznom hodu, ne smije prelaziti vrijednost propisanu od strane proizvođača vozila. Radna temperatura i broj obrtaja motora na praznom hodu trebaju biti propisane od strane proizvođača vozila. Koncentracija ugljen monoksida (CO) i vrijednost koeficijenta viška vazduha λ pri povećanom broju obrtaja motora ne smiju prelaziti vrijednost propisanu od strane proizvođača vozila. Povećan broj obrtaja motora mora biti propisana od strane proizvođača vozila. Ako podaci proizvođača nijesu poznati, sadržaj ugljen monoksida (CO) i vrijednost koeficijenta viška vazduha λ ne smiju prelaziti:

a) $CO \leq 0,5\%$ zapremine izduvnih gasova pri broju okretaja motora na praznom hodu;

b) $CO \leq 0,3\%$ zapremine izduvnih gasova pri broju okretaja motora ne manjim od 2000 min⁻¹.

v) Vrijednost koeficijenta viška vazduha $\lambda = 1,00 \pm 0,03$;

3) dizel motor nakon što je postigao radnu temperaturu propisanu od strane proizvođača vozila, tj. minimalnu temperaturu ulja od najmanje 80 °C, srednji koeficijent zatamljenja izduvnog gasa (k) nakon tri ili više slobodnih ubrzanja neopterećenog motora od brzine obrtanja na praznom hodu do najveće brzine obrtanja ne smije prelaziti vrijednost propisanu od strane proizvođača vozila. Ako podaci proizvođača o srednjem koeficijentu zatamljenja i radnoj temperaturi motora nijesu poznati onda srednji koeficijent zatamljenja izduvnog gasa ne smije prelaziti vrijednost:

a) $k \leq 2,5$ m⁻¹ za usisne motore;

b) $k \leq 3,0$ m⁻¹ za prehranjivane motore;

v) $k \leq 1,5$ m⁻¹ za Euro 4 i Euro 5 motore.

(2) Količine štetnih materija navedene u stavu 1 ne odnose se na sljedeća vozila:

1) vozila opremljena sa benzinskim dvotaktnim motorima;

2) vozila opremljena benzinskim motorima ako su proizvedena prije 1970. godine;

3) vozila opremljena benzinskim motorima ako im konstruktivna brzina nije veća od 50 km/h;

4) vozila opremljena dizel motorima ako su proizvedena prije 1980. godine;

5) vozila opremljena dizel motorima ako im konstruktivna brzina nije veća od 30 km/h.

(3) Kod vozila pogonjenih alternativnim pogonskim gorivom (komprimovani prirodnim gas-CNG, tečni naftni gas-LPG) prilikom određivanja količine štetnih materija u izduvnim gasovima koristi se gorivo koje daje nepovoljniju emisiju.

TEHNIČKI USLOVI KOJIMA MORAJU ODGOVARATI POJEDINI UREĐAJI NA VOZILIMA

Član 104

(1) Pod tehničkim uslovima kojima moraju odgovarati pojedini uređaji na vozilima, u smislu ovog pravilnika, podrazumijevaju se tehnički normativi koji se propisuju za pojedine vrste tih uređaja.

(2) Tehnički normativi za ocjenu efikasnosti sistema kočenja motornih i priklučnih vozila iznose:

KATEGORIJA VOZILA	RADNO KOČENJE			POMOĆNO KOČENJE		
	Koeficijent kočenja	Sila aktiviranja		Koeficijent kočenja	Sila aktiviranja	
		Nožno aktiviranje	Ručno aktiviranje		Nožno aktiviranje	Ručno aktiviranje
$z \geq$ (%)	$f \leq$ (daN)	$f \leq$ (daN)	$z \geq$ (%)	$f \leq$ (daN)	$f \leq$ (daN)	
L	40	50	20	20	50	20
M1	50	50	–	25	50	40
M2, M3	50	70	–	25	70	60
N	45	70	–	22,5	70	60
O	43	Pm≤6 bara	–	21,5	–	–
T	25	60	–	15	30	–
Traktorske prikolice	25	–	–	15	–	–

(3) Tehnički normativi iz stava 2 ovog člana primjenjuju se na vozila pod sljedećim uslovima:

- 1) vozila se ispituju u statičkim uslovima ispitivanja na valjcima za ispitivanje sile kočenja;
- 2) površina valjaka na kojima se ispituju kočnice mora biti dovoljnog koeficijenta trenja, minimalno $\mu \geq 0,5$;
- 3) temperatura diska ili spoljne površine doboša kočnice ne smije iznositi više od 100 °C;
- 4) kod ispitivanja vozila sa dvostrukom ili višestrukom osovinom mora biti osigurano da nivo ispitivane osovine ne bude niži od ostalih osovina.

(4) Tehnički normativi iz stava 2 ovog člana primjenjuju se tako da se suma sile kočenja na obodu svih točkova koje nastaju neposredno prije blokiranja točka (ili suma sile kočenja aktiviranih maksimalnim silama aktiviranja) podijeli sa težinom vozila uvećanom za težinu tereta koji se trenutno nalazi u njemu i pomnoži sa konstantom 100. Ovako dobijeni rezultat mora biti veći ili jednak propisanoj vrijednosti koeficijenta kočenja.

(5) Razlika sile kočenja za radnu kočnicu na točkovima iste osovine ne smije biti veća od 25%, a za pomoćnu kočnicu 30%. Za izračunavanje procenta razlike sile kočenja na istoj osovini uzimaju se sile kočenja koje nastaju neposredno prije blokiranja točkova ili sile kočenja aktivirane maksimalnim silama aktiviranja. Za osnovicu izračunavanja procenta razlike sile kočenja točka na istoj osovini uzima se veća sile kočenja.

(6) Odstupanje sile kočenja na točku ne smije biti veća od 20%. Procenat odstupanja sile kočenja izračunava se na približno polovini sile kočenja koja izaziva blokadu. Za osnovicu izračunavanja procenta odstupanja sile kočenja uzima se veća sile kočenja.

(7) Kod vozila koja imaju dva kruga kočenja u slučaju otkaza jednog kruga preostali krug treba osigurati kočni koeficijent od 15%. Sistem kočenja radne kočnice treba da bude takav da izdrži maksimalnu silu na papučici kočnice od 100 daN.

(8) Na svim vozilima koja imaju ugrađene uređaje ili programe za automatsku regulaciju sile kočenja proporcionalno promjeni opterećenja, moraju biti na vidnom mjestu postavljene svi tehnički podaci za podešavanje tog uređaja.

(9) Vozila koja se ne mogu ispitati na statičkom ispitivanju kočnica (valjcima) ispituju se kočenjem u vožnji na ravnoj i suvoj asfaltnoj površini, korištenjem dekcelometra - uređaja za mjerenje usporenja vozila. Ovako dobijeno usporenje mora biti veće ili jednako od apsolutne vrijednosti koeficijenta kočenja pomnoženog sa 10. Minimalna početna brzina tokom ovih ispitivanja iznosi 50 km/h za putnička vozila, 40 km/h za druga motorna vozila, a za motorna vozila koja ne mogu postići te brzine 80% od njihove maksimalne brzine.

(10) Radna i specijalna vozila koja na ravnom putu ne mogu razviti brzinu veću od 55 km/h mogu imati smanjeni koeficijent kočenja za 30% od propisanog za radno i pomoćno kočenje.

(11) Temperatura isparavanja tečnosti u kočionom sistemu ne smije biti niža od 155 °C.

Član 105

(1) Parkirna kočnica motornog odnosno priključnog vozila kad je ono odvojeno od vučnog vozila, mora osigurati nepokretnost vozila opterećenog do najveće dozvoljene mase na nagibu od 18%, a da pritom vozilo nije kočeno na drugi način.

(2) Parkirna kočnica skupa vozila mora osigurati nepokretnost cijelog skupa vozila na nagibu od 12%, a da pritom skup vozila ne bude kočen na drugi način.

(3) Sila kojom se djeluje na komandu parkirne kočnice, ukoliko parkirna kočnica nije izvedena kao pomoćna kočnica, ne smije biti veća od 40 daN za putničke automobile i traktore, odnosno 60 daN za ostala motorna vozila.

Član 106

(1) Usporivač za dugotrajno usporavanje motornog vozila iz člana 17 stav 8 ovog pravilnika sa ili bez priključnog vozila, a pri najvećoj dozvoljenoj masi mora imati mogućnost (usporavanja) zadržavanja konstantne brzine od 30 km/h, u odgovarajućem stepenu prenosa na nizbrdici od 7% i dužini puta od 6 km.

(2) Motorno vozilo koje ne zadovoljava uslove iz stava 1 ovog člana može vući priključno vozilo samo ako:

- 1) ima mogućnost aktiviranja radne kočnice priključnog vozila bez aktiviranja svoje radne, pomoćne i parkirne kočnice,
- 2) priključno vozilo ima svoj usporivač i ako ga vozač vučnog vozila može za vrijeme vožnje aktivirati.

Član 107

(1) Jačina zvuka zvučnih znakova ugrađenih na vozilu utvrđuje se na otvorenom i ravnom prostoru prečnika najmanje 20 m, pri čemu se mikrofoni fonometra mora nalaziti na visini od 0,5 m do 1,5 m i na udaljenosti od 7 m ispred vozila, a motor ne smije raditi.

(2) Uređaji za davanje zvučnih znakova, kao što su zvonice, truba ili sirena na biciklima ili mopedu, moraju biti ugrađeni i izvedeni tako da im jačina zvuka ne smije biti manja od 70 dB(A).

(3) Uređaj za davanje zvučnih znakova na motornim vozilima ne smije proizvoditi zvuk jačine veće od 104 dB(A).

Član 108

(1) Najviše granice dozvoljene spoljne buke za pojedina vozila ne smiju prelaziti sljedeće vrijednosti:

- 1) za motorna vozila na dva točka i to za:
  - a) mopede koji razvijaju maksimalnu brzinu do 25 km/h - 66 dB(A);
  - b) mopede koji razvijaju maksimalnu brzinu preko 25 km/h - 71 dB(A);

- v) lake motocikle čija je radna zapremina do 80 cm³ - 75 dB(A);
  - g) motocikle čija je radna zapremina u rasponu 80-175 cm³ - 77 dB(A);
  - d) motocikle čija je radna zapremina 175 cm³ - 80 dB(A);
  - 2) za motorna vozila na tri točka - 85 dB(A);
  - 3) za motorna vozila sa 4 i više točkova i to za:
    - a) putnička i kombinovana vozila - 74 dB(A);
    - b) autobuse čija je snaga motora do 150 kW - 78 dB(A)
    - v) autobuse čija je snaga motora preko 150 kW - 80 dB(A)
    - g) putnička i kombinovana vozila ukupne dozvoljene mase do 2 t - 76 dB(A)
    - d) putnička i kombinovana vozila ukupne dozvoljene mase u rasponu 2-3,5 t - 77 dB(A)
    - đ) teretna vozila čija je snaga motora do 75 kW - 77 dB(A)
    - e) teretna vozila čija je snaga motora u rasponu 75-150 kW - 78 dB(A)
    - ž) teretna vozila čija je snaga motora preko 150 kW - 80 dB(A)
- (2) Za vozila koja su u eksploataciji duže od jedne godine, najviša granica dozvoljene spoljne buke iznosi za 3 dB(A) više od najviše granice predviđene u stavu 1 ovog člana za tu vrstu vozila.

ZAVRŠNE ODREDBE

Član 109

Stupanjem na snagu ovog pravilnika, prestaje da se primjenjuje Pravilnik o dimenzijama, ukupnim masama i osovinskom opterećenju vozila i o osnovnim uslovima koje moraju da ispunjavaju uređaji i oprema na vozilima u saobraćaju na putevima ("Službeni list SFRJ", br. 50/82, 4/85, 65/85, 64/86, 22/90, 50/90 i 51/91).

Član 110

Ovaj pravilnik stupa na snagu osmog dana od dana objavljivanja u "Službenom listu Crne Gore".

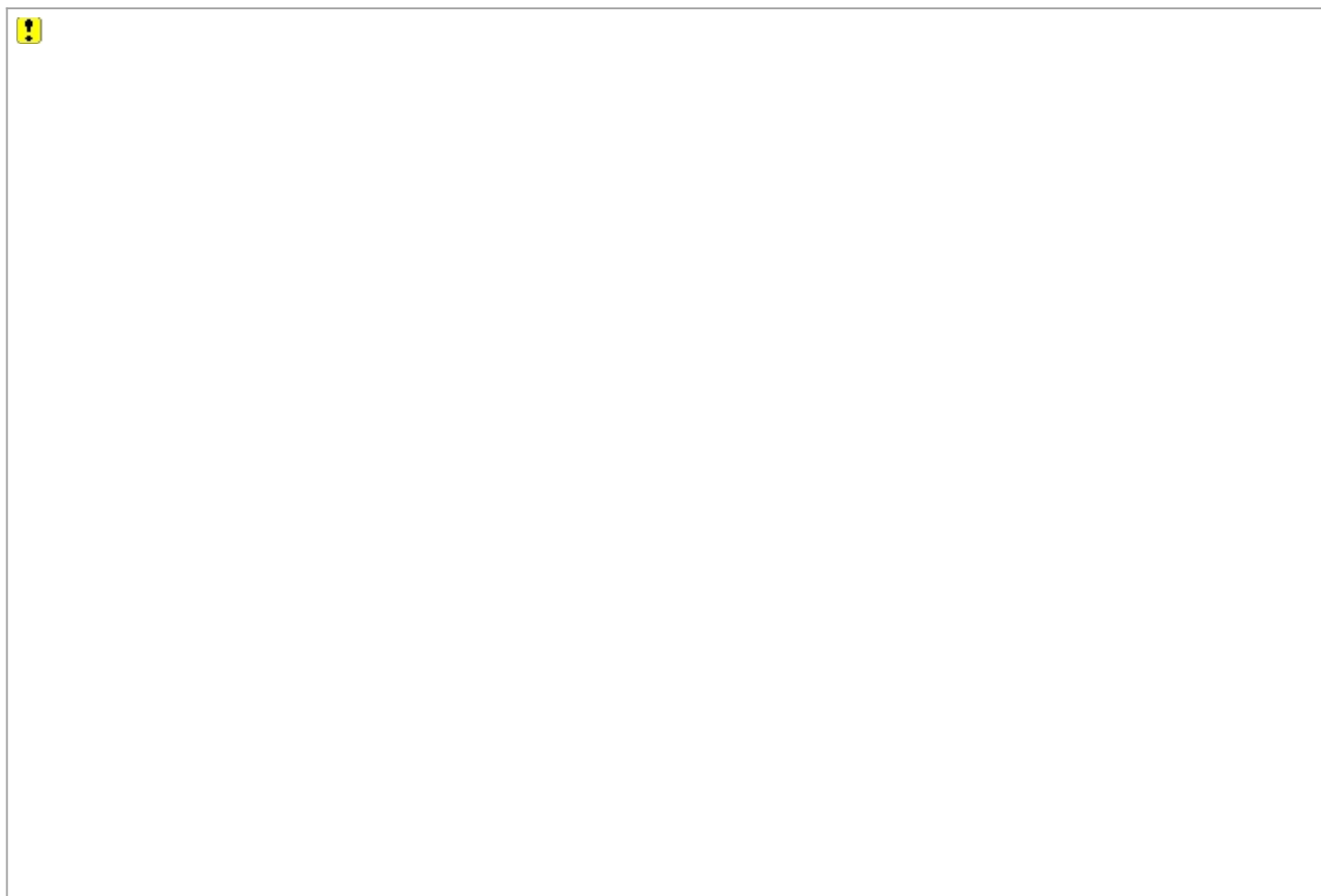
Broj: 01-171/5

Podgorica, 15. jula 2010. godine

Ministar
dr **Andrija Lompar**

Prilog broj 1

ZNAK ZA OZNAČAVANJE "SPORIH" VOZILA

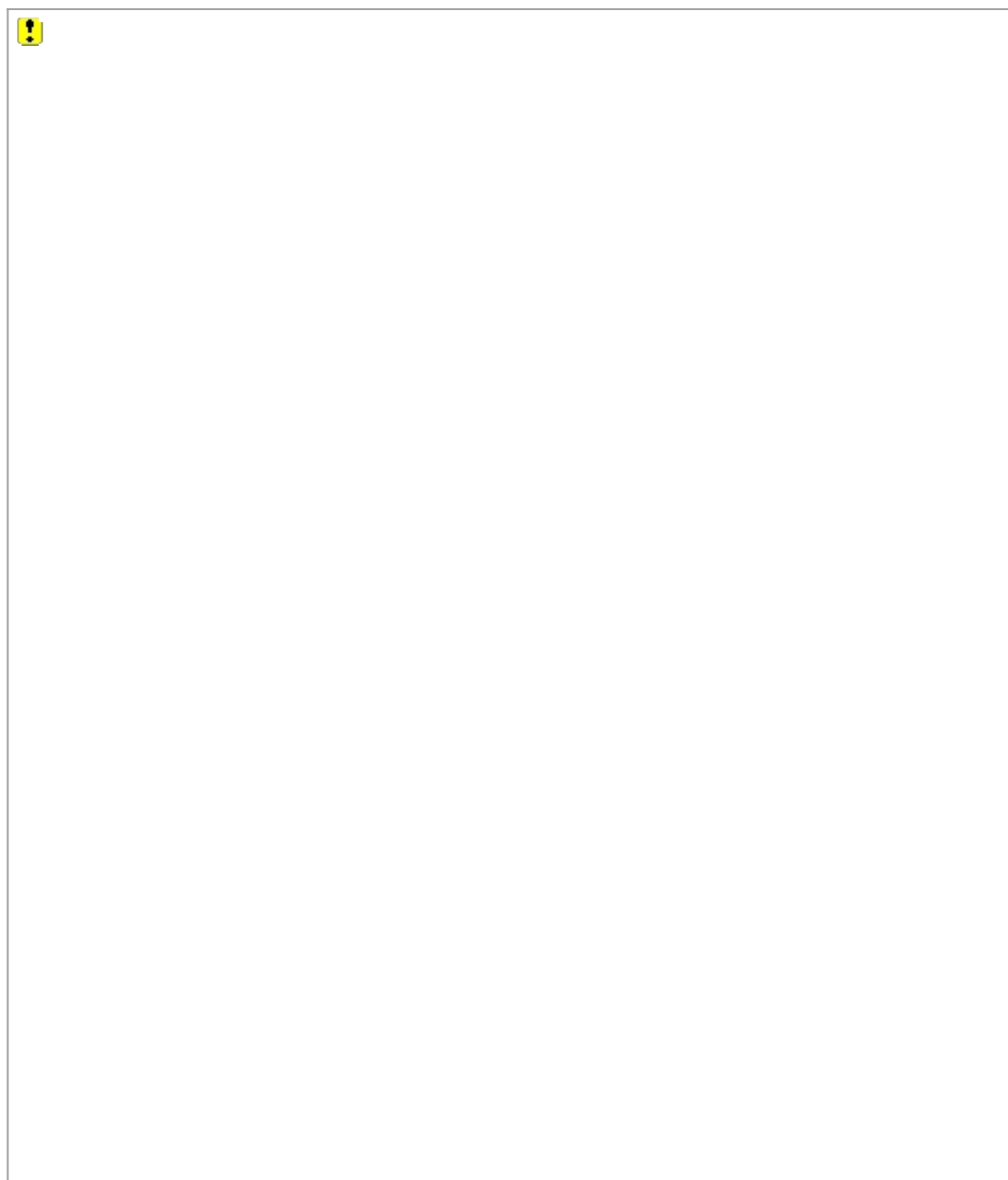

- 1-crveni reflektujući materijal
- 2-crveni fluorescentni materijal

Prilog broj 2

ZNAK ZA OZNAČAVANJE "TEŠKIH VOZILA" NAMIJENJENIH ZA UGRADNJU NA MOTORNIM VOZILIMA

Napomena: Ako su na motornom vozilu ugrađena dva ili četiri znaka, njihova ukupna dužina mora biti jednaka dužini iz primjera 1.

Napomena: Ako su na motornom vozilu ugrađena dva ili četiri znaka, njihova ukupna dužina mora biti jednaka dužini iz primjera 1.

Prilog broj 3

ZNAK ZA OZNAČAVANJE "DUGIH VOZILA" NAMIJENJENIH ZA UGRADNJU NA PRIKLJUČNIM VOZILIMA

Napomena: Ako su na priključnom vozilu ugrađena dva ili četiri znaka, njihova ukupna dužina mora biti jednaka dužini iz primjera 1.